Briefwisseling tussen Menno ter Braak en Truida ter Braak 1933-1938

Menno ter Braak en Truida ter Braak

Editie: Stichting Menno ter Braak

bron
n.v.t.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/braa002brie17_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. Stichting Menno ter Braak

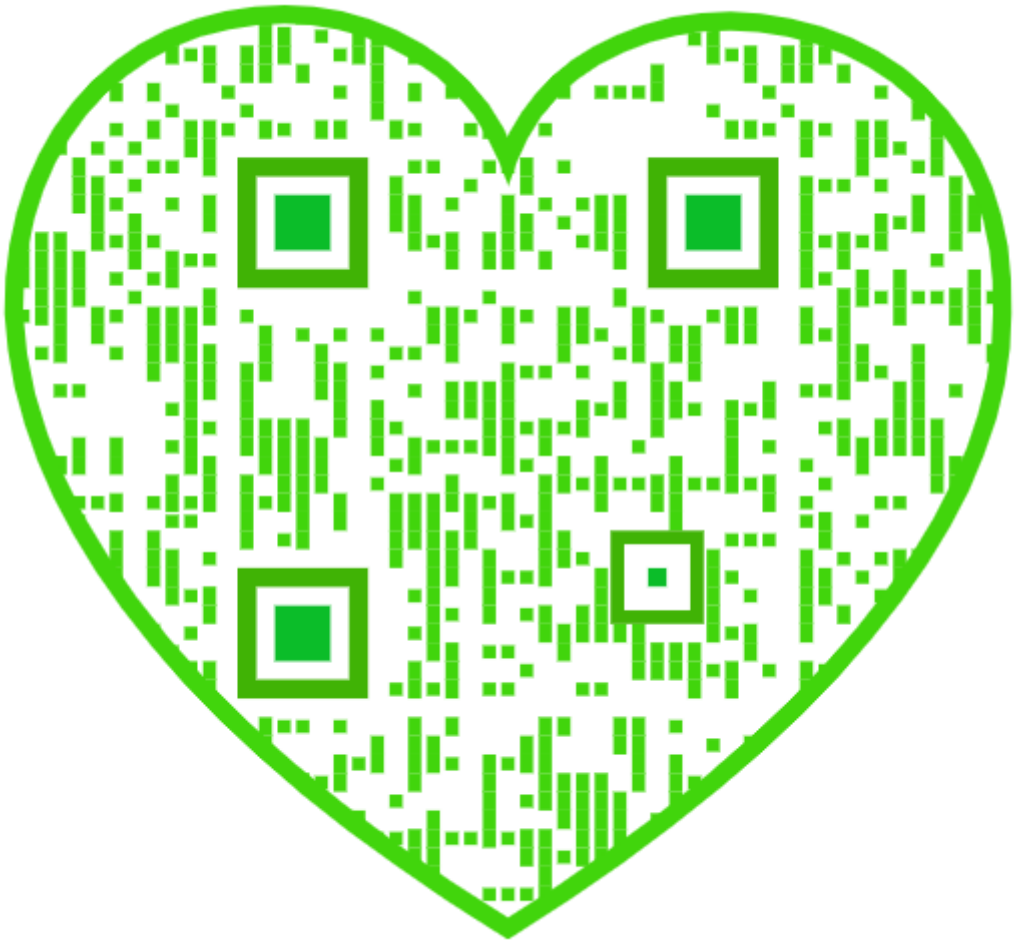

Menno ter Braak
aan
Truida ter Braak

Rotterdam, 20 november 1933

aant.

R'dam, 20 Nov. '33

Beste Truida
Het spijt me erg, dat ik je nog geen ‘Dumay’ heb gezonden! Hij lag hier [allang] klaar. Ant zal hem nu inpakken, zoodat hij morgen weggaat. Geluk er mee! En nog wel bedankt voor de vele onhoorbare kopjes thee, die je onder het schrijven op mijn bureau geplaatst hebt!
Ik heb het razend druk met de twee betrekkingen, maar het bevalt me voorloopig aan het Vad. goed, zooals je wel van de Gr.'s zult hebben gehoord.
Tot Zaterdag 2 Dec. dus!
hart. gr ook van Ant
je Menno

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Ant ter Braak-Faber en Menno ter Braak
aan
Truida ter Braak (Brussel-Schaerbeek)

Hilterfingen, 11 augustus 1934

aant.

aant.

Beste Truida.
Eibergen meende, dat je weer naar Brussel vertrekken ging. Holland baadt in hittegolven, wij doen niet anders dan over het weer praten, wanneer het op zal klaren. Vandaag was het beter; we maakten een geweldige tocht en zitten nu met pijnlijke beenen thee te drinken. 't Is hier alleraardigst. Heerlijk zo'n meer bij de hand; 't is koud water, vandaag ± 16 gr., vast niet warmer. Gisteren zijn we met de boot naar Interlaken geweest in stralende regen, maar toch plezierig.
Veel groeten aan allen.
Ant
Wim
hart. gr. Menno

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Menno ter Braak
aan
Truida ter Braak (Schaerbeek)

Den Haag, 22 oktober 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 22 Oct.34

Zeer geachte mej. von Stein

Tot mijn spijt kom ik er eerst heden toe U te schrijven over de poëzie die u mij ter beoordeeling toezond.

Ik heb deze gedichten met gemengde gevoelens gelezen. Originaliteit en kitsch zijn er gelijkerlijk in te vinden. Persoonlijk is Uw poëzie zeer zeker, al is de invloed van J. Greshoff op den vorm zeer merkbaar; maar de onmiddellijke nabijheid van een zoo fascineerende figuur maakt dat ook aannemelijk. Deze invloed heeft U er echter toe gebracht, wil het mij voorkomen, te 'flodderig' te gaan schrijven, zoodat op zichzelf vaak zeer geslaagde vondsten in ulevellenrijm overgaan; de grens is dikwijls moeilijk te trekken. Een gedicht als Douro lijkt mij een van de beste staaltjes van Uw kunnen, terwijl zooiets als Espana werkelijk complete dwaasheid is. De erotiek, die in het stadium van de Weltschmertz verkeert, is in Uw poëzie vaak een bron van oprechte inspiratie, maar geeft evenzeer aanleiding tot stuiversroman-tafereelen (Finale!!).

Alles bij elkaar: er zitten allerlei beloften in Uw werk, die er gedeeltelijk ook reeds uitkomen. Maar het energieke flodderen is voor Uw wijze van schrijven een enorm gevaar.

Aangezien ik door mijn zuster Uw naam nooit hoorde noemen, veronderstel ik, dat U haar eerst kort geleden hebt ontmoet. Merkwaardig, zooals Uw handschrift op dat van mijn zuster lijkt! En zelfs het papier, waarop U schrijft, is van hetzelfde merk als dat van den door U ongetwijfeld bewonderden J. Greshoff!

Bij gelegenheid zult U wel zoo vriendelijk willen zijn, mijn zuster hartelijk van mijn vrouw en mij te groeten?

met de meeste hoogachting,

Uw dv.

Menno ter Braak

Bijlagen:

Gebed in de morgenzon

Ik liep vanmorgen in de zon, en heb gebeden: Heer!
Indien Gij in de Hemelen zijt, nu zelfs dit weer
niet meer verlicht de vloek die op mij rust
sinds Satan zelf mij heeft gekust
en heeft verleid, o God
onttrokken heeft aan Uw Gebod,
o Heer, vergeef dat ik verspeelde mijn ziel
en Uw Concurrent ten offer viel.
Reikt tot over de grenzen Uw macht?
O geef me den moed om stil in den nacht
het eind van dit zielloos bestaan te vinden,
en troost mijn ouders, mijn andere vrienden
Of gedoogt Gij een nabestelling
van wat ziel, wat hart? De kwelling
van zonder dat te leven
was groot genoeg om te vergeven.....

Maar God kon me niet hooren
indien hij ook al
in de Hemelen was of zelfs overal,
de stem van wie door den Duivel beroerd
is te hoog voor zijn Goddelijke ooren,
ingesteld op den diepen galm
van orgeltoon en van psalm.

Espana

Heerlijk is 't in oogen kijken,
Muziek langs je laten strijken,
Bedevaarten naar de ziel.
Mateloos jezelf verliezen
grond'loos zijn en niets verkiezen
boven 'tsamen eenzaam zijn

Kentering

Je was de horizon van al mijn dagen,
nu ben je 't licht, dat met zijn warme vlagen
mij gansch doordringt en stil gelukkig maakt
en dat mijn diepste wezen raakt.
Dat mij bevrijdt van drukkende problemen
die wogen op mijn levenslust,
en die jij zelfs niet van mij af kon nemen.
wanneer jij mij het teederst hebt gekust.

De kleine dood

Wij dragen allemaal ons kleine leed,
gebreken waar geen middel voor bestaat:
de één wiens schedelhuid te veel aan 't daglicht treedt,
de andere, juist onder middelmaat.
Er is één troost, men ziet het slechts van dichtbij
Zoo lang men in de verte nog een zes kan halen,
koopt men zich nog niet vrij,
is zelfdestructie nog te-duur-betalen.

Au bon marche

Het meeste, voor het minste geld

is de moraal die voor allen telt.
Er zijn er die beter hebben geleerd
maar dat blijkt tenslotte toch verkeerd,
en hun, die dachten beter te weten
wordt de kaas van het brood gegeten.

Herfst I.

Meer dan het korten van den dag,
de roode wingerdbladen
heeft je handdruk vanmorgen
vanavond je blik
me de komst van de herfst doen raden.

De weemoed van samen te leven
en toch niet één te zijn.....
maar is het geluk niet huist op de grens,
een onwezenlijke lijn?

II

Vandaag is alles mooi en goed,
de zon schijnt en het orgel doet
zijn best ons op te fleuren
en spint van najaarsgeuren
een ongeziene band.

In de tram

Weet je nog die avond in de trein
tusschen Den Haag en Rotterdam?
Konden we ooit gelukkiger zijn?
Of was het nog tam
vergeleken bij nu in de tram?

Hoe kwam Barbara Herentaal verzeild
in het kleine dorpje aan de Lent?
Niemand heeft haar ouders gekend,
geboren en getogen in de stad Gent.
Eens heeft Barbara het burgerrecht veroverd
in het dorpje aan de Lent.
Zij haalde vier kinderen uit een brandende tent.
Dat zij zelf brandstichtster was, werd nooit bekend
Het ging haar niet om roem of eer,
zij wilde zichzelf bewijzen veeleer
dat zij in staat was tot moedige daden.
Het leven laat dat niet zoo maar raden.
Na den brand en nog voor zij gehuldigd was,
verdween Barbara zonder spoor
en geen sterveling die ooit nog iets hoor-
de van de heldin van dit korte, vreemde verhaal
van Barbara Herentaal.

Passage

Dit is het uur waarop je mij verwacht.
Een taxi heeft me ver van jou gebracht.
Kunnen de zinnen dan toch niet liegen?
Ik wist niet dat ik je zoo kon bedriegen.

Een schemerlamp verlicht het warm vertrek,
waar ik mijn naakte leden strek
en overgeef in zwoel genot
aan één, die door het vreemde lot
mij aangewezen werd als verder leven.
Ik vraag je niet mij te vergeven,
geloof met anderen dat ik slecht
en hartloos ben, en dat niet echt
is mijn verdriet.
Vergeef me niet

Finale

Nu slaat het uur dat je iedere nacht
vol verlangen mij verwacht.
Ik zal niet komen, het eind is daar.....
ik wil nog je oogen zien, je haar
streelen met mijn handen
je lippen op de mijne voelen branden!
O God, ik kan niet, je bent zoo ver.-
ginds boven de huizen valt een ster,
misschien wordt toch nog mijn wensch verhoord?-
Geef me een teeken, tenminste één woord.....!
Maar de nacht glijdt stil om mijn wanhoop heen,
Nu komt de dood.....ik ben niet meer alleen

III

De pijn is weg, ik ben alleen maar moe
van praten en van schrijven.
Kan nu de slaap dat laatste nog verdrijven
of gaan wij naar het einde toe
en is er geen genezing meer?
We zijn te oud en te versleten,
de zenuwen zijn aangevreten
geen dolkstoot doet ons hart nog zeer.

Wraak

Zij hadden elkander zoo lang geplaagd
dat alle liefde leek uitgevaagd.
Eerst toen hij van zelfmoord ging spreken
is haar koude hart bezweken.
Zij bood hem haar lichaam.
Maar bleef eenzaam
want hij verkoos het eenige middel om haar te wonden
en heeft zich een kogel in 't hart gezonden.

Douro

Je vertrouwen in mij is echt.
Je vriendschap hecht
en beide zullen er niet onder lijden
dat ik me niet door je laat verleiden.
Toch zou je mijn gebrek aan moraal
graag willen misbruiken
om zeden en wetten te ontduiken
en spreek je eerlijke taal.
Jouw belang is niet het mijne

en daarom komen we niet in het reine.
Je zegt, het is prettiger samen te praten
dan het bij gedachten te laten.
Nog liever ging je met me naar bed
en heusch niet zoo maar voor de pret.
Maar, als jou nog hoogere gevoelens beroeren
ik kan me niet meer zoover laten vervoeren.
Je bent wel aardig en ook niet dom
Ik kan je dan ook niet zeggen waarom
maar ik heb zoo ak'lig veel zelfrespect,
dat ik alleen door een prins wil gewekt.
Al is het dus misschien wat spijtig
we onderhouden toch de vriendschap vlijtig
en zullen zonder een traan te pinken
in de Douro nog eens een glas gaan drinken.

Nostalgie

Heel hoog in het Noorden
was mijn huis.
Geen menschen verstoorden
mijn rustig thuis -
tot ik afdaalde naar het Zuiderdal
waar ik meegesleurd werd
met and'ren ten val.
Toen ik opgestaan
weer terug wou gaan
was mijn huis door de wind
geheel vernield.
Ik ben nog een kind
en toch ontzield,
zonder toevluchtsoord
en ieder woord
dat mijn mond verlaat
is een machtlooze klacht
tegen de daad
van de nacht
die mijn kracht
doodde.

Aan A.C.
Dood hout

Ik was een boom
geworteld in het land,
ik dacht een schip te worden
en heb de schepen àchter mij verbrand.
Toch heeft de zee mijn offer niet aanvaard
en mij als corpus alienum uitgestooten
en op de plek, waar ik eens werd gebaard,
is nu een wonderlijk gewas ontsproten.
Een stengel, zonder bloem, als mast,
daaronder breede bladeren, als boorden;
men kijkt er naar, geïnteresserd, verrast,
maar niemand, die nog hoorde
de smartelijke zucht
van dit verschijnsel, zonder bloem of vrucht.
Ik ben niet meer, maar in mijn plaats is een zelfstandigheid,
geen banden met de toekomst of 't verleden,

geen oog voor 't licht der eeuwigheid
en nauwelijks geworteld hier beneden.

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Menno ter Braak
aan
Truida ter Braak (Brussel-Schaerbeek)

Den Haag, 28 oktober 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 28 Oct. '34

Beste Truida

Hoewel wij inderdaad van andere zijde nog niet gehoord hadden van je verbintenisplannen, mag ik toch niet zeggen, dat je bericht geheel onverwacht kwam. Men vermoedt zoo het een en ander; maar deze consequentie was toch nog wel even een nieuwtje. Hartelijk gelukgewenscht ook namens Ant met deze ‘stap’, waarover ik mij niet vermeten zal te oordeelen, maar waarvoor ik *in principe* alleen maar de *allerbeste* wenschen heb! Als je de ‘stap’ onderneemt, zou ik er, indien eenigszins mogelijk, maar een huwelijkse van maken, dat vergemakkelijkt allerlei formeele verhoudingen, die er nu eenmaal toch zijn, en kost m.i. ook niet meer. Je weet, dat ik voor je toekomstigen echtgenoot bijzondere sympathie koester, vooral omdat hij zich op school niet ‘voor litteratuur interesseerde’; dat lijkt mij altijd een van de beste voorteekenen. Mocht je er in slagen hem nog wat spraakzamer en meer overtuigd van zijn gaven te maken, dan doe je nog een goed werk extra.

Wat hebben ze in Eibergen van de nieuwe situatie gezegd? Was Dina tevreden? De rest volgt vanzelf, ook bij tijdelijke strubbelingen, die ik in dit geval overigens niet eens verwacht.

Er is voor Zaterdag *nog* geen première aangekondigd; als het door Jan Gr. zoo uitnemend vertaalde stuk ‘Mijn Misdaad’ nu maar een beetje inslaat, wordt er wellicht ook geen nieuw stuk gegeven. Dus wind en weder dienende hoopen wij dan Vrijdag al te komen. Onze emigrant-logé zal dan ook wel weer verdwenen zijn.

Je reactie op mijn brief over je poëzie leek mij niet heelemaal zuiver. Me dunkt, dat ze die ‘kitsch’ toch *wel* ietwat au sérieux heeft genomen, en waarom ook niet? Het was heusch lang niet gek en Vestdijk, die toch als poëziekenner mag gelden, vond b.v. het gedicht over Barbara bijna ‘Forum-rijp’! Hij wist toen niet, dat jij het geschreven had; trouwens, ik zelf ben er ook 10 minuten ingevlogen.

Ant zegt, dat ze je zelf wil schrijven, en ik verwacht, dat ze er ook toe komen zal. Zij heeft zooeven bijna brand gesticht door theedoeken op het gas te leggen; maar ik heb de polis nu weer opgeborgen, want de blussching volgde dadelijk.

Het is hier vrij druk, maar toch schiet ik op met mijn nieuwe boek.

Wil je aan Jan vragen, of hij mij nog even den meest geschikten *trein* meldt? Op *Vrijdag* dus, wind en weder etc. De boekenbeurs lijkt me n.l. een attractie, en het

heele week-end zie ik met verlangen tegemoet. Ook de grove vischmosterd zal ik zien te krijgen.

Tot ziens dus, en veel succes met de preliminairen van het samenleven! Heb je Eddy erover geschreven?

Hart. gr.

je Menno

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Menno ter Braak
aan
Truida ter Braak (Woluwe-St. Pierre)

Den Haag, 14 april 1935

aant.

aant.

14 April '35

Beste Truida

Gisteren had ik je al willen schrijven, maar er kwam van alles tusschen, zoodat ik er nu pas vandaag toe kom. Allereerst hartelijk gelukgewenscht met je verjaardag! Het is wel niet zoo verschrikkelijk gewichtig om jarig te zijn, maar toch altijd wel gezellig en opmerkelijk.

Het is hier erg druk geweest den laatsten tijd; het seizoen loop tegen het eind het hardst van stapel, met Paschen hopen wij er een dag of wat uit te gaan, waarschijnlijk grootendeels naar Eibergen. Per Ford natuurlijk, gezien Wim nu een autobezitter is en de motor nog altijd vlot loopt.

Bedank Victor vast voor zijn zending. Ik heb het stuk nog niet kunnen lezen, maar zal het de volgende week zeker doen.

Heb jij Dirk Coster ook nog gesproken? Ik had wel eens willen weten, hoe hij zich in Vlaamsch gezelschap precies gedroeg.

Excuseer, dat ik zoo weinig schrijf, maar het bewegen van de hand *als zoodanig* hangt me momenteel eenigszins de keel uit. De bedoeling is heusch heel goed.

Ook van Ant hartelijke wenschen; zij heeft je, meen ik, pas uitvoerig geschreven.

hart.gr. van je *Menno*

ook voor V.V.

Ik sluit, ook namens Wim, hierbij I25 in, hopend dat je er inflatiewinst mee kunt maken. ‘Pantserkrant’ volgt binnenkort, maar is momenteel nog niet uit.

Origineel: Amsterdam, Universiteitsbibliotheek

Truida ter Braak
aan
Menno ter Braak (Den Haag)

Brussel, 27 april 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Brussel, 27 April 1935
Gribaumontlaan 40

Beste Menno,

In de eerste plaats nog mijn hartelijken dank voor je brief op mijn verjaardag en diens inhoud. De devaluatie is inderdaad voorloopig een prettige toestand voor ons, maar de prijzen beginnen wel overal te stijgen. Ik heb vele nuttige en aangename zaken aangeschaft voor het geld dat ik van verschillende zijden voor mijn verjaardag heb gekregen, ik zal maar geen moeite doen om precies uit te maken wat voor het cadeau van jou en Wim ingeruild is, in ieder geval heb ik er veel plezier van gehad.

Ik hoorde gisteren van de mislukte Forumvergadering in Antwerpen. Het is een gekke geschiedenis, en voor jullie erg vervelend lijkt me. Waarom hebben jullie niet naar Brussel opgebeld, dan hadden Maurice en Marnix even kunnen overkomen, toen de hele redactie toch eenmaal bij elkaar was. Of duurde dat te lang?

Vandaag is de groote dag van de Wereldtentoonstelling. Maurice is er al de heele dag mee in touw maar aangezien samenwerken daar onmogelijk is zal het voor mij wel een vrije dag worden. Ik ben overigens al om kwart over acht begonnen vanmorgen maar ben nu, ik vermoed nog geen half tien, al klaar op een telefoongesprek na. Ik heb kaarten voor de opening maar voel er niet veel voor me temidden van het gedrang te begeven.

Zou jij me ook boeken kunnen opgeven, die geschikt zijn om te vertalen voor de Caleidoscoop-serie van Stols? Ik geloof dat hij het liefst Engelsche heeft, maar hij raadde me aan er jou over te schrijven, dus als je iets weet houd ik me aanbevolen.

Je Paasvacantie is zeker weer voorbij. Hadden jullie gezellige dagen in Eibergen? Ik heb sindsdien niets meer van de familie gehoord.

Veel nieuws is hier niet. Victor krijgt misschien een vaste rubriek in Groot Nederland, als er tenminste iets komt van de reorganisatie, die Jan Greshoff zich voorgenomen heeft. Maar het schijnt moeilijk te zijn Coenen iets aan zijn verstand te brengen of althans met hem samen te werken.

We zien hier Enny Binnendijk nogal eens. Je weet dat zij en Dick definitief van elkaar zijn? Zij krijgt waarschijnlijk een baantje voor de zomermaanden aan de kust, bij een oude Jood, die gezelschap moet hebben.

Ook Van Rantwijk hebben we verscheidende malen ontmoet. Hij is lang niet dom, maar ik heb hem nog nooit iets origineels horen zeggen. Vrijen kan hij nogal goed al heb ik er persoonlijk geen ervaring van.

Het weer geeft dunkt me aanleiding tot lyrische ontboezemingen aan de journalisten, die vandaag kolommen vol moeten zwammen over de tentoonstelling. Het is den laatsten tijd verschrikkelijk druk geweest, het verbaast me werkelijk dat de menschen nog altijd tot meer in staat zijn. Jou baantje lijkt me toch altijd nog iets beter dan de journalistiek, die alle richtingen bestrijkt.

Wij leven op 't oogenblik zonder al te groote geldzorgen en kijken maar niet te lang vooruit.

Met hartelijke groeten van huis tot huis,
je Truida

Heb je Victor's verhaal al gelezen

Origineel: Den Haag, Letterkundig Museum

Truida ter Braak
aan
Menno ter Braak

Hilversum, 24 juli 1935

aant.

aant.

Hilversum, 24 Juli 1935

Beste Menno en Ant,

We wilden er toch maar toe overgaan in deze vacantie nog te trouwen. Het vergemakkelijkt onze positie in Brussel en vergroot de kans op een baantje eerder dan het verkleint. Ik meen dat de dag die we vorig jaar uitgezocht hadden Woensdag was; zoo mogelijk zou het dus vandaag over een week moeten zijn. Kunnen jullie even informeeren of dat kan? We willen natuurlijk niet de [ruimste] drukte. De familie Varangot wil er graag bij zijn en Vic's zuster zou dan getuigen, maar dat kan zonder feestelijkheden mee te slepen. We schrijven zelf bij nader inzien naar de B.S. Mogen we Dinsdagavond bij jullie komen? Is Menno nog geneigd om te getuigen? Wij zouden het heel prettig vinden maar natuurlijk niet als het met tegenzin gebeurde.

We doen dus net of er niets gebeurt. Ik hoop dat moeder er niet te veel over tobt want haar bezwaren zijn heusch theoretische. De toestand wordt er niet minder rooskleurig door (het woord rooskleurig is hier wat misplaatst maar ik laat het maar zoo)

Dag
Truida

Ook hart. gr. van V.

Origineel: Den Haag, Letterkundig Museum

Truida ter Braak
aan
Menno ter Braak

Hilversum, 26 juli 1935

aant.

aant.

Hilversum, Vrijdag

Beste Menno,

Het is heel vervelend dat alles zoo loopt. De bezwaren die moeder en jij hebben, gelden evenzeer tegen het samenwonen als tegen het trouwen. Als ik alleen in Brussel

zou moeten blijven zou ik dat gemakkelijk getrouwd kunnen doen met een carte d'indentité. In ieder geval wil ik nu maar doorzetten en we treden dus Woensdag as. [x] in het huwelijk.

We hadden het liefst zonder iemand met wildvreemde getuigen willen doen. Nu mijnheer en mevrouw Varangot graag er even bij willen zijn, zal Victor's zuster getuigen zooals plan was. Voor de tweede getuige hadden we het liefst jou gehad, maar als je liever niet wilt zullen we iemand anders moeten vinden. Ant en Wim zullen misschien dezelfde bezwaren hebben als jij. Zou Vestdijk er toe geneigd zijn als jullie drieën uitgesloten zijn? Ik weet niemand beter in Den Haag en de naam, leeftijd, beroep en woonplaats moeten voor Maandag opgegeven worden.

Kun jij Wim bereiken of zoo nodig iemand anders? Als ik Zondag niemand weet geef ik jou op, dat kan dan nog wel veranderd worden denk ik, zooals b.V. in geval van ziekte. Dank voor de te nemen moeite.

Hart.gr. voor Ant en jou
Truida

Schrijf je even aan *mijn naam* hier 58 bussummerstr. Hvs.

<Ik zou het ondanks alles heel prettig vinden als jij zou willen getuigen.V.>

Origineel: Den Haag, Letterkundig Museum

Truida ter Braak
aan
Menno ter Braak

Hilversum, [27 juli 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Hilversum, Zaterdag

Beste Menno,

Hoewel je geen invloed op de gang van zaken wil uitoefenen en je al twee maal je meening over Victor uiteen gezet hebt, schijn je het noodig te vinden, dat nogmaals te doen. Het effect van je brieven wordt verzwakt doordat je de waarheid eenigzins verdraait. (Het doet me denken aan de critiek van Uijldert over Eddy).

Ten eerste wordt door het trouwen niet officieel de steun van mijn familie aan Victor verzekerd. Je weet misschien ook dat *officieel* hij mij zou moeten onderhouden, bij in gebreke blijven zijn familie, die wat kapitaalkracht betreft vrijwel met vader en moeder gelijk staat. Van vader en moeder, die het niet kunnen missen heb ik zelfs de laatste tijd niets gekregen (eerlijkheidshalve 2 tubes [x] en ik meen een vorige keer reisgeld voor mezelf.); de e25,- die je moeder aan Victor zag geven, waren de gebruikelijke maandelijksche van tante Anna. Tante Anna staat op het standpunt dat

zij niets meer begrijpt van de moderne jeugd, er geen oordeel over wil vellen en dat zij mij als we zouden trouwen dezelfde steun zou blijven geven.

Victor heeft tot April van zich zelf vaak verdienste gehad en sindsdien heeft hij met boekbesprekingen, werkjes voor Jan Gr. en het reisbureau één en ander bijverdiend. Dat is dus drie maanden zoo gegaan in Brussel zijn onze uitgaven niet groot.

Wat Victor van anderen aangenomen heeft is geweest van zijn ouders, van jou en van mij. Ik geloof niet dat ik sinds half November meer gekregen heb dan daarvoor. De familie Varangot zal het na het faillissement eerder in staat zijn om ons te helpen dan daarvoor.

Wat mijn standpunt betreft, ik sta er natuurlijk anders tegenover dan jullie. Ik ken Victor's karakter beter en alle omstandigheden. Ik was het in Eibergen roerend met je eens dat Victor alles moet aannemen en iets buiten de literatuur ondernemen. Dat vind ik ook nu nog. Ik heb hem afgeraden naar dat reisbureau te solliciteeren. *Hij* heeft zich overigens niet bezorgd gemaakt dat hij zich overwerken zou, *ik* zei alleen dat ze hier allemaal overspannen zijn. Vannacht is Victor tot half 4 gebleven, een paar anderen zijn helemaal niet naar bed geweest.

Inzake het trouwen heb ik me, meen ik, steeds aan de kant van Victor geschaard. Mijn standpunt is dat er niets verandert waardoor iemand benadeeld zou kunnen worden. Als het onmogelijk blijkt in Brussel iets te vinden, zal Victor naar Holland gaan om het te probeeren, maar in Brussel hebben we veel minder noodig en heb ik nog altijd mijn baantje. Wij denken er niet aan beroep te doen op een dubbele steun van de familie omdat we getrouwd zijn. Zoo noodig zal Victor toch altijd nog wel onderdak bij zijn ouders kunnen krijgen. Tot nu toe heb ik zijn voornemens om uit Brussel te gaan eerder tegen- dan in de hand gewerkt. Misschien kun je je voorstellen dat ik zoo zwak ben om hem liever daar te houden.

Dat ik veronderstelde dat je naar aanleiding van een brief van moeder schreef, suggereerde deze zelf. Zij schreef dat zij jou op de hoogte had gebracht en of wij al iets gehoord hadden. Haar houding is buitengewoon sympathiek. Moeder heeft spontaan haar meening gezegd en rept er nu met geen woord meer over terwijl zij er alle moeite voor doet, die onvermijdelijk is.

Dat de familie niet juicht bij deze gebeurtenis, die voor mij overigens niets dan een formaliteit is, kan ik me best begrijpen, maar niet dat zij zich plotseling moreel? verplicht voelt om voor Victor te gaan zorgen.

Enfin, ik schrijf er niet meer over. Er gebeurt Woensdag niets bijzonders, we bevestigen alleen een stap van een half jaar geleden. De toekomst blijft even dubieus als hij was.

Hartelijke groeten voor Ant en jou.

Truida

We komen Dinsdag om 19.48

Origineel: Den Haag, Letterkundig Museum

Menno ter Braak
aan
Truida ter Braak (Hilversum)

Den Haag, 27 juli 1935

aant.

aant.

aant.

den Haag, 27.VII.'35

Beste Truida

Na eenig beraad wil ik dan wel optreden als getuige, en dat vooral om niet den indruk te wekken van een [xxx], die ik noch jij verlangt. Maar leid daaruit niet af, dat ik iets van mijn woorden terugneem en voor mijn pleizier aan deze plechtigheid deelneem. Het is voor mij een pijnlijke zaak, die ik uitsluitend accepteer omdat ik niet wil dat er verkeerde conclusies uit mijn weigering worden getrokken. Wim en Ant zijn het overigens geheel met mij eens.

Je veronderstelling, dat ik in opdracht van de oudelui gehandeld zou hebben, is absurd. Ik had van hen nog niet gehoord, toen ik schreef. Maar ik vind hun houding in dezen zeer veel sympathieker en ook verstandiger dan de jouwe. Zij hebben ieder 'burgerlijk' bezwaar tegen samenleven op zij gezet en geen enkele poging gedaan om daar een eind aan te maken; die liberale houding weten jullie blijkbaar niet beter te waardeeren dan door plus royalistes que le roi te zijn en hen voor het fait accompli van een huwelijk te stellen. Wat ik jou in dezen verwijt, is je standpuntloosheid; je waait met alle winden mee, je geeft mij in Eibergen gelijk, je laat je in Hilversum spoorslags weer ompraten door de familie Varangot, die zich blijkbaar erg veel van deze onderneming voorstelt, je verzuimt invloed uit te oefenen op de gedragingen van Victor, door hem het geld, dat je van Eibergen ontvangt, nog als iets vanzelfsprekends aan te praten. Dat je je solidair met hem verklaart, is te begrijpen, maar dat behoeft nog niet in te houden, dat je geen standpunt inneemt t.o.v. zijn allerbelabberste neigingen, je vergist je, als je meent, dat ik *ook maar iets* tegen samenwonen heb; maar ik heb *veel* tegen *samenhokken* op kosten van derden, zonder dat de man in quaestie iets serieus onderneemt om aan dien toestand een eind te maken. De angst van Victor om in zijn reisbureau overspannen te worden zonder dat hij het zelfs maar *geprobeerd* heeft, is lichtelijk ridicuul, wanneer ik dat vergelijk met een analoog geval: Rob de Roos, musicus en gewoon betrekkelijk onafhankelijk te leven, die een rotbaantje aan de [Chearing] met werk *dagelijks* van 9-5 en 7-10 heeft waargenomen van 70 gulden per maand voor zijn vrouw te kunnen verdienen! En overspannen is hij niet eens geworden!

Maar dit zijn tenslotte imponderabilia; wanneer men dat niet voelt, is er niet over te praten. Blijkbaar voel jij het ook niet, althans niet voldoende om je tegen de hinderlijke veronderstellingen over practisch nut van Varangot-zijde te verzetten. De ouders van V. zijn, blijkens den curator, waarover hij mij gisteren sprak, nog wel failliet ook, zoodat hij zich als steuntrekker dus geheel toevertrouwt aan de goede zorgen van zijn a.s. schoonfamilie! Ik wil er verder niets meer van zeggen; maar als hij zich binnen laat ons zeggen 2 maanden na dit heroische huwelijk niet van die blamabele steuntrekkerij, nu gegarandeerd door den Burgerlijken Macht, *volledig heeft losgemaakt*, vind ik hem ronduit een profiteur van de kwalijkste soort. En dat die bankbiljetten uit Eibergen hem niet allang in dat vreeselijke reisbureau hebben *gejaagd*, verklaar ik in geen enkel opzicht te begrijpen, al leverde het [750] op, dan nog.....

tot Dinsdag dus, hgr. je M.

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Brussel, 9 november 1935

aant.

Brussel, 9 November 1935

Beste Menno en Ant,

Gelukkig hoor ik via Jan Greshoff dat jullie erg boos zijn naar aanleiding van mijn laatste brief. Nu wéét ik tenminste. Ik was me natuurlijk helemaal niet bewust dat ik iets onaardigs geschreven had en dat spijt me dan ook erg. Ik heb de Forum-kwestie niet in de eerste plaats beschouwd als een vechten voor Virginia maar voor de onafhankelijkheid van de Nederlandsche redactie en ik dacht dat Menno's bemoeiingen niet zoozeer Victor golden dan wel zijn eigen verdediging. De invloed, die Eddy en Jan hierbij uitgeoefend hebben, lijkt me hier ook voor getuigen. Enfin, objectief beschouwd, ben ik het met Jan eens, dat de samenwerking nooit begonnen had moeten worden en dat de eerste steen, die er door de nadeelen in die samenwerking in den weg kwam, een welkome aanleiding moest zijn om er een eind aan te maken. Maar ik schreef, meen ik, op dat oogenblik een ander standpunt innemend, dat het toch wel jammer was. Helaas heb ik geen doorslag van mijn brief en kan me niet meer herinneren hoe de vorm was, die jullie zoo gekwetst heeft. In ieder geval voel ik me door deze ‘boosheid’ van jullie te meer in het verdomhoekje van de familie, wat me toch al pijnlijk genoeg is.

We hebben tante Anna's steun afgeschreven, dat zal jullie ongetwijfeld genoegen doen.

Ondanks alles, met hartelijke groeten, en in de hoop op een beter wederzijds begrip,
Truida

Origineel: Den Haag, Letterkundig Museum

Menno ter Braak
aan
Truida Varangot-ter Braak

Den Haag, 11 november 1935

aant.

aant.

aant.

den Haag, 11 Nov. '35

Beste Truida,

Waarschijnlijk heeft Jan Greshoff niet precies overgebracht (en waarschijnlijk ook niet *kunnen* overbrengen, omdat ik met hem even en passant over dat onderwerp sprak). Waarom ik mij (met Ant) geërgerd heb aan je brief. Het was niet, omdat ik dankbaarheid vraag voor de verdediging van Virginia, want ik zou dat verdedigd hebben al was het van wíe ook. Dat Eddy en Jan daarop invloed uitoefenden, is er bovendien glad naast, want zij oefenden alleen invloed uit op mijn aftreden ook als *medewerker*, indien Virginia werd geplaatst; als redacteur had ik toen al mijn aanblijven afhankelijk gesteld van de plaatsing.

Maar wat jij schreef, ergerde mij om andere redenen. Je schreef n.l., dat wij maar liever 'hooghartig moeten toegeven', of iets dergelijks; d.w.z. gehoor geven aan de onredelijke eischen der Vlamingen, omdat (Victor schrijft het ten overvloede nog eens zelf in zijn brief) het jullie onaangenaam was een 'afzetgebied' te verliezen. Afgezien nog van de mogelijkheden van dit afzetgebied voor jullie: ik vind een dergelijke 'werk' weinig in overeenstemming met het belang van de questie, waarom het gaat. En dat werk komt n.l. van den auteur van het stuk zelf! Dat was mij toch wel wat al te kras; en dat ik zulks ietwat vreemd vind, is iets anders dan het eischen van dankbaarheid. Jullie hadden op zijn minst kunnen *apprecieeren*, dat wij Forum lieten springen om Virginia, zou ik zoo zeggen. Dat het afzetgebied daardoor verkleind wordt, geldt dan toch zeker nog meer voor Eddy en mij, dan voor Victor; maar ik vind dat *woord* 'afzetgebied' al walgelijk, vooral van iemand, die nog bewijzen moet, dat hij iets af te zetten *heeft*. Het al te vroeg marchanderen met de litteratuur is geen prettig verschijnsel; je kunt beter probeeren in de maatschappij een marchandise te bedrijven en het schrijven voor je pleizier reserveeren, dan al tijdschriftpolitiek te drijven voor een afzetgebied, terwijl er n.b. over je eigen werk gevochten wordt. Zelfs al interesseert je dat niet, dan toch moet je, dunkt me aangenaam zijn als een bewijs voor een zekere mate van integriteit in de wereld. Maar het Vlaamsche '[x], vertrek ook eens van onzen standpunt' schijnt jullie ook al bijzonder te imponeeren

Wat het verdomhoekje betreft: een dergelijke bewering is grof onjuist. Dat zij niet bepaald enthousiast zijn over de resultaten, die Victor tot dusverre heeft behaald moet je ons toch ten goede houden; want wij hebben er destijds geen geheim van gemaakt wat wij over je huwelijksprocedure dachten, en ik zelf heb er eenige scherpe woorden bij gebruikt, die V. mij toezegde te zullen logen straffen. Het kan mij niet schelen, als hij dat *niet* doet, want het gaat mij tenslotte geenszins aan. Ik vind het sympathiek, dat je het geld van tante Anna afschrijft; maar wat staat daar voor positiefs tegenover? Je kunt toch niet serieus bedoelen dat die karweitjes aan het Holl. weekblad een resultaat zijn! Ik zou bovendien niets liever doen dan gelooven, dat Victor zich uit de gewrichten loopt om een baantje te vinden, dat hem in staat stelt geen litteraire politiek over 'afzetgebieden' te voeren, maar houd me opnieuw ten goede, ik geloof het niet. *Ook* zijn zaak, volkomen juist; maar wees dan ook niet verbaasd, dat wij je weinig te schrijven hebben. Het verdomhoekje is gezichtsbedrog; maar ik voel er niets voor om snertbriefjes te schrijven over niets, terwijl ik de vaste overtuiging heb, dat ik me in mijn suppositie over V's gemakzucht destijds niet vergist heb. Hij is al bijzonder gauw tevreden, geloof ik, en dat is ook de reden, waarom ik van hem als schrijver niet meer verwacht, alvorens hij pas ongenadig tot de realiteit is *gedwongen*, dat hij er zijn litterair amusement bij vergeet. Want ook als auteur maakt hij den indruk van beroemd te willen zijn à la Binnendijk, d.w.z. zonder oeuvre's maar Binnendijk is tenminste zoo verstandig geweest om niet aan de voeten van [triomfale] te gaan zitten en een nuchter baantje te zoeken.

Dit alles zal jullie wel burgermanspraat lijken; maar ik meen, dat ik alleen kan bewijzen hoe ongemotiveerd je verdomhoekje-hypothese is door eerlijk te schrijven wat ik ervan denk. Je kunt me nu wel weer op die hautaine, gelijkhebberige, lichtelijk-pedant en voor alles satisfaite manier door V. laten antwoorden, dat ik me heusch vergis en dat alles in het werk wordt gesteld om de dingen op pooten te zetten; je kunt me ook zelf schrijven, dat ik me niet met jullie aangelegenheden heb te bemoeien; in dat geval heb je het zelf te verantwoorden, dat je verdomhoekje een schijn van waarheid houdt. Ik schrijf je nu openhartig, omdat ik van mijn kant niets wil nalaten om misverstand weg te nemen. Ga je daar niet op in, in vredesnaam; maar *als* je er op ingaat, kom dan niet weer aan met die werkelijk onnoozele 'honderden franken', die aan het Holl. Weekblad worden verdiend, zoolang als het duurt en die V. blijkbaar dienen als kussen, waarop hij verder in Brussel kan blijven slapen (dit laatste figuurlijk, want ik weet zeer goed, dat het hem niet in het *echte* slapen zit).

Bedank V., ook voor zijn brief. Hij hoeft mij geen excuses aan te bieden, omdat hij mij ook niet gekwetst heeft; geërgerd des te meer, maar die ergernis was ik allang vergeten. Dat hij in zijn naïviteit dacht, dat ik nog op hetzelfde standpunt sta als voor twee jaar, toen wij met de Vlamingen in zee gingen, is ook volkomen *juist* gedacht; niet wij, maar de Vlamingen hebben zich schuldig gemaakt aan inbreuk op de bepalingen der samenwerking, en daarmee is die samenwerking automatisch (voor mij althans) komen te vervallen. Dikke woorden behoeven daarbij verder niet te worden gebruikt; en zelfs een monsterverband is niet erg, zoolang ieder zijn onafhankelijkheid heeft,

m.h.gr. van ons beiden

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Menno ter Braak
aan
Truida Varangot-ter Braak (Woluwe-St. Lambert)

Den Haag, 15 april 1937

aant.

aant.

Den Haag, 15 April '37

Beste Truida

Hartelijk gelukgewenscht met je verjaardag. Ik ben waarschijnlijk iets te laat met deze felicitatie, want ik viel gisteren toevallig van de eene drukte in de andere. Toch stel ik er prijs op je althans op zulk een officieelen datum iets van mij te laten hooren, want van verdere communicatie komt door de omstandigheden niet veel meer terecht, het lijkt me niet noodig om die omstandigheden te flatteeren, maar evenmin, om ze onnoodig tragisch te nemen. Als er dus weer eens een gelegenheid is, hoop ik je te spreken. Misschien komen wij nu toch werkelijk binnenkort bij de Greshoffs.

Gelukgewenscht ook namens Ant, hartgr. ook voor V.,

je Menno

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

[16 april 1937]

Beste Menno.

Hart. dank voor je felicitaties met mijn verjaardag. Ik stel het zeer op prijs dat je tenminste nog op den dag zelf enkele oogenblikken hebt kunnen vinden om mij te schrijven.

Overigens zou ik het je geenszins kwalijk genomen hebben wanneer ‘de omstandigheden’ je belet hadden mij op dezen officieelen datum iets van je te laten hooren.

Ik hoop dat ik niet duidelijker behoef te zijn.

Met hart.gr. ook voor A.

je

Truida

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Woluwe, 5 oktober 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Beste Menno

Ik hoor van Jan Greshoff dat je het roerend met hem eens bent inzake het conflict dat tusschen Jan en Maurice gerezen is. Als het gaat om het hier heerschend provincialisme aan te klagen dan is dat alleszins toe te juichen en dan zijn verscheidene Vlamingen, waaronder Maurice, zeker bereid om Jan volmondig gelijk te geven. Maar aan dit debat zitten kanten, die in Holland heelemaal niet aan het licht komen en waardoor het geval op een heel ander plan komt en voor discussie in Het Vaderland ongeschikt wordt.

De kwestie komt hierop neer dat Jan Greshoff gelijk heeft maar dat hij de man niet is om het te zeggen. Dit heeft hij nog eens bewezen door de manier waarop hij het nu gezegd heeft. Jan laat zich door zijn temperament vaak verleiden tot spontane reacties die voortkomen uit oppervlakkige kennismaking met de dingen die zijn ergernis of bewondering opwekken. In casu zijn al zijn argumenten voor zijn verachting voor alles wat Vlaamsch is boven gekomen bij het lezen van die jonge dichters, die hij bespreken moest. Hij heeft zijn oude, vaststaande opinie nog eens in een artikel neergeschreven, daarbij gebruik makend van nieuwe voorbeelden, die

helaas sterk overdreven en onjuist waren. Jan is bevooroordeeld en zit vast aan de fundamenten van zijn bekende meening over de Vlamingen: Maurice schrijft 'hij kende de juffrouw tot in al haar naden' Hij stond op en begreep geen steek van waar jullie het over hadden.

Om te beginnen heeft hij al ongelijk als hij beweert dat de Vlamingen elkaar maar ophemelen om de Walen het idee te geven dat ze wat beteekenen. Er is geen Vlaming die daaraan denkt. Dat er opgehemeld wordt, domweg, dat is waar voor verscheidene critici, die door niemand au serieux genomen worden. Bij Maurice en Marnix Gijsen (lees jij ooit die critieken?) komt duidelijk de wil tot uiting om gewetensvol te analyseren en te [wegen]. Als zij daarin falen dan is dat omdat zij scholing missen, in beschaving bij ons achterstaan en niet door en door de taal kennen. Daarin kan nu eenmaal niet in een paar jaar verandering komen. Zij zouden zeker gediend zijn met en van scherpe critiek, ondanks wat overgevoeligheid wanneer er intelligent en raak gecritiseerd werd. Zoals Maurice zegt, zijn de lovendste critieken over Vlaamsche schrijvers uit Holland gekomen en deze hebben meegewerkt om de betrokken auteurs in Vlaanderen zelf buiten verhouding in aanzien doen stijgen. Maar nu komt die critiek van Jan Greshoff, die zijn verachting voor alles wat Vlaamsch is niet onder stoelen of banken steekt, van wie je moeilijk kunt aannemen dat hij de wil heeft de Vlaamsche literatuur van dienst te zijn. Hij geeft eerder den indruk liever gele banken voor de Vlamingen te laten aanbrengen in Brussel's parken. Verder leest hij slordig en interpreteert een zin uit een critiek van Maurice dat Voltaire, Anatole France en Laforgue de geestelijke vaders zijn van Brulez (iets dat hij voor de laatste althans altijd zelf heeft gezegd) alsof Maurice Brulez op gelijke hoogte stelt met zijn geestelijke vaders, Gilliams met Alain- Fournier. En zijn argumentatie bestaat in hoofdzaak uit dergelijke interpretaties. Waarom als er voorbeelden te over zijn? Je kunt wel zeggen dat die kleinigheden er niet toe doen, dat het er even goed wel zoo had kunnen staan, maar waarvoor dienen dan taalnuances.

Jullie voelt niets voor de Vlaamsche zaak. Jan wordt ziek van der Vlamingen heil'gen taalstrijd en jou laat die koud. Ik zit tussen de Vlamingen en heb sympathie voor de zaak. Ik constateer dat een man als Maurice te veel vasthoudt aan zijn moedertaal, die nog in een vrij ruw stadium verkeert. Hij is de eerste om toe te geven dat hij aan een zeker provincialisme vastzit maar hij hoort tot diegenen die er tegen strijden. Maar ik constateer ook dat Maurice een mensch is die niet zoo heel ver van onze gevoelssfeer afstaat aangezien hij Kom en Gaan en Het Leven dat wij droomden heeft kunnen schrijven. Voor ons overweegt dit, voor Jan het 'hij stond op haar hand'.

Jan laat zich meesleepen door zijn hartstochtelijke verachting om de menschen, die de toestanden hier niet kennen een scheeve voorstelling van zaken te geven en als hij op zijn fouten gewezen wordt, verschuilt hij zich achter een idee waartegen niemand iets in kan brengen. Als de Vlaamsche taalstrijd jullie koud laat, waarom maak je je er dan druk over of Maurice Roelants hier een groot man is en Hoogdagen organiseert. Hier in Vlaanderen waar alle grenzen een beetje flauwer zijn, is die grootheid ook nog niet zoo absoluut.

Het is dus heel loffelijk dat dien ongeletterden boeren Vlamingen de mond gesnoerd wordt als ze niet in staat zijn om in te zien dat het hier gaat om een idee: het ontbreekt in Vlaanderen aan scherpe critiek en daarom is er geen eerste-rangs literatuur mogelijk. Dat deze idee, waarmee velen van hen instemmen, gestaafd wordt met valsche en voor hen hatelijke argumenten dat moeten ze maar op de koop toenemen omdat ze toch maar tweede-rangs Vlamingen zijn, die meer met het hart leven dan wij. Het is onintelligent om dan in opstand te komen en te zeggen. Waar zijn jullie

eerste-rangs auteurs, dat je met zoo'n superioriteit optreedt. Onintelligent maar menschelijk. En inderdaad hoeveel namen heeft Holland *op 't oogenblik* te stellen tegenover Jan van Nijlen, Elsschot, Walschap, Roelants, Toussaint van Boelaere, Marnix Gijsen (waar jullie weinig of niets van gelezen hebt?) Teirlinck.

Er is niet het minste bezwaar tegen telkens weer te hameren op het gevaar van te groote toegevendheid. Maar ik heb er wel bezwaar tegen dat Jan systematisch de Vlamingen ridiculiseert en hiervoor misbruik maakt van zijn autoriteit. Als het dus gaat om de manier waarop het debat gevoerd werd dan heeft Jan onwaardig geschipperd om zijn begane vergissingen te verdonkeremanen. Dit lijkt althans zoo voor buitenstaanders, die met de verhoudingen hier op de hoogte zijn. Voor de lezers van Het Vaderland is de conclusie dat Maurice een redekavelend jong romancier is. Maar de Hollander gaat het alleen maar om de idee.

Ik heb geprobeerd je te laten zien dat je het met Jan Greshoff eens kunt zijn en toch in dezen aan de zijde van Maurice staan, omdat het jammer is dat in de precaire verhouding Noord-Zuid unfaire elementen worden gebracht. Tenzij je natuurlijk staat op het standpunt van de gele banken.

Met hartelijke groeten ook voor Ant,
Truida

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Menno ter Braak
aan
Truida Varangot-ter Braak (Woluwe-Brussel)

Den Haag, 8 oktober 1937

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 8 Oct. '37

Beste Truida

Bedankt voor je uitvoerigen brief over de quaestie van Vlaanderen zijn critiek. Ik ben het inderdaad, wat de *zaak* betreft, met Jan volkomen eens, al heb ik hem erbij geschreven, dat hij er beter aan gedaan had eerst ronduit toe te geven, dat hij zich over een detail (Maurice's [xx], zwijgen over Rilke en Alain Fournier) vergist had. Want aan het beginsel verandert dat niets. Dat Jan Greshoff zelf van tijd tot tijd in zijn enthousiasme ook overdrijft, zal ik verder niet ontkennen, maar daarmee vervalt niet zijn betoog tegen de Vlamingen, die het euvel *stelselmatig* bedrijven, en op totaal andere gronden.

Voor mij echter heeft de vlaamsche critiek, tot nader order, afgedaan na de zaak Virginia, gevolgd door de nog veel blamabeler zaak Urbain v.d. Voorde; een nul in folio, die n.b. door de Vlaamsche redactie van ‘Forum’ is toegelaten in de kolommen van dat tijdschrift! en dat nog wel met zijn gegapte theorieën over Ruusbroec? Ik neem den heeren niet kwalijk, dat zij het plagiaat niet ontdekten, maar wel, dat zij geen oordeel des onderscheids genoeg bezaten om den *humbug* in dien stijl te ruiken. Jan Gr. heeft volkomen gelijk, als hij zegt, dat de blamage van V.d. Voorde niet

mogelijk zou zijn geweest zonder de bespottelijke critieklоosheid van de Vlaamsche critiek! Ik zeg dit niet om oude koeien uit de sloot te halen, maar om te verklaren, hoe het komt, dat *die* generatie van Vlamingen mij geen enkele vorm van optimisme meer lijkt te wettigen. Zij zijn opgegaan in de gezelligheid van de Hoogdagen, en het peil van hun werk zakt over de heele linie, (ik hoop, dat de roman van Maurice, dien ik nog niet gelezen heb, een uitzondering zal maken). De adoration mutuelle wordt bovendien volkomen te goeder trouw bedreven, en zoo is het drama in vollen gang.

In de discussie in Het Vad. heb ik me opzettelijk niet gemengd, omdat ik van Jan's gelijk overtuigd was, maar het niet gastvrij zou hebben gevonden, Maurice in mijn eigen blad te desavoueeren. Ik geloof, dat hij het weet, dat hij ongelijk heeft, en daarom het hoofdprobleem op bijzaken afwentelt.

Wil je Maurice (die dezen brief natuurlijk gerust mag lezen) ook zeggen, dat ik van de gewaardeerde invitatie voor de Hoogdagen geen gebruik zal maken? Ik had voor Het Vad. willen gaan om eenige persoonlijke indrukken te schrijven, maar Schilt voelt er niets voor, omdat wij in Brussel een corr. hebben. Als particulier aan het feest deel te nemen ligt niet in mijn lijn. Maar de uitnoodiging vond ik bijzonder aardig.

Het doet me overigens pleizier, weer eens iets van je te gehoord te hebben.

v.gr. ook van Ant en voor Victor

je Menno

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Woluwe, 14 oktober 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Beste Menno,

Dank voor je brief. Ik zal niet verder aandringen, 1e omdat ik me niet meer kan opwinden over de kwestie, ik heb er zooveel over moeten praten en 2e omdat je al evenmin antwoordt op wat ik bedoel als Jan. Je tracht me te overtuigen van Jan's gelijk in feite, wat ik niet heb aangevallen. Wat jou betreft kan het liggen aan mijn gebrekkig uitdrukkingsvermogen en mijn onwil om de feiten die ik het ergst vind,

te schrijven. Als we er mondeling nog eens op terugkomen zal ik misschien weer laten verleiden om recht te laten gelden. De slotzin van mijn vorige brief was maar een phrase bij gebrek aan beter. De verhouding Noord-Zuid kan me niet veel schelen maar het is een kwestie van menschelijke waardigheid of moreele moed, als je door de dikte van deze woorden wilt heen zien.

Ik heb Maurice je brief laten lezen. Hij is het niet eens met de rol die jij de critiek toeschrijft en ik geloof dat het voor hem ook waar is dat hij schrijft onafhankelijk van goede of slechte oordelen over vorig werk. Dan vindt hij het ook niet juist dat je het critisch vermogen der Vlamingen afmeet aan de zaak Van der Voorde. Enthousiast zijn ze hier nooit over hem geweest vanwege de humbug in zijn werk. Maar aangezien de ideeën die erin scholen wel eens niet zoo gek waren werd hij bij gebrek aan beter getolereerd. Toen bleek dat deze Maurice's opvatting wat geflatteerd is.

Maar ik moet toch een beetje lachen om de schoolmeesterachtigheid, boven allen twijfel aan jezelf verheven, waarmee je hoopt dat Maurice's nieuwe roman een gunstige uitzondering zal maken op de algemeene daling van het literaire peil in Vlaanderen.

Je meening dat deze generatie Vlamingen geen enkel optimisme wettigt, is heusch een beetje een gevolg van het feit dat je Vlaanderen door een Greshoviaansche bril bekijkt en julie niet veel begrijpen van de gronden van zijn tekorten. Om nog eens te wijzen op het feit dat ik geenszins het gebrek aan gevoel voor maat wil goedpraten, kan ik je zeggen dat ik Maurice eens Gilliams heb hooren inleiden en dat mijn hart in me omdraaide en ik me geneerde voor zijn dochtertje dat naast me zat. (Ik bedoel dat ik me in haar plaats geneerde). Maar daar was Jan niet bij en dat is niet geschreven.

Je hebt niet geantwoord op mijn vraag of je de critieken van Maurice en Marnix Gijsen ooit leest. Als dat wel zoo is en je zegt dat ze critisch van nul en geener waarde zijn dan zal ik dan aannemen omdat je daar beter over kunt oordeelen dan ik, die ze meestal nogal goed vind; maar dat ze uit adoration mutuelle geschreven zijn dat kun je me niet wijsmaken.

Het is jammer dat je het niet de moeite waard vindt voor de Hoogdagen over te komen. Het kan wel een aardig uitstapje worden met Brugge en zoo, maar misschien ken je dat wel. De hoofdzaak is zeker dat je je zoo ver van de Vlamingen af voelt. Of kun je het niet met je geweten overeen brengen je een paar dagen te amuseeren met ‘Untermenschen’?

Jan wordt hier over de kwestie van alle kanten aangevallen. Walschap en Herreman zijn ook in hun pen geklommen naar aanleiding van het conflict. Maurice stelt zijn verder onderzoek uit tot na de Hoogdagen.

Wat de Hoogdagen betreft, nog, jullie zien daarin misschien alleen maar een grenzelooze zelfoverschatting. Ik vind ook dat ze het wat minder internationaal hadden kunnen opzetten maar dergelijke volksmanifestaties liggen nu eenmaal meer in de aard van de Vlamingen, misschien ook wel tengevolge van hun lager levenspeil. Maar ik voel ook iets voor de opmerking van Maurice dat hij zonder dergelijke manifestaties, die ‘het hoogere’ aan het volk brengen, waarschijnlijk nu nog fabrieksarbeider geweest zou zijn.

Met hartelijke groeten ook van Victor en aan Ant

je Truida

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Woluwe, 18 oktober 1937

aant.

aant.

Beste Menno,

Ik dank je wel voor je antwoord op mijn brief. Ik vond het geen direct antwoord en wil er nog even op terugkomen. Mijn bezwaar geldt dus Jan Greshoff's houding tegenover de Vlamingen meer dan zijn artikel dat geschreven werd op zijn vergeeflijke Marseillaansche manier. Jij wilt mij overtuigen van het gelijk in de beweringen ervan terwijl ik dat niet ontkend heb. Maar bij nader inzien geloof ik dat het gelijk toch minder was dan ik dacht. Jan zegt dat de Vlaamsche critiek schromelijk overschat en daarmee de Vlaamsche literatuur in den grond boort. Er wordt hier natuurlijk overschat maar niet meer dan ergens anders voor zoover het de literatoren betreft die een zekere plaats veroverd hebben. Dat heeft Maurice ook met voorbeelden aangetoond. Het is wel waar dat het jongleren vaak wat te gemakkelijk gemaakt wordt om de naam letterkundige te verwerven. Jan steunde zijn bewering op voorbeelden die onjuist waren. Het gaat er niet alleen om dat Maurice wel [x] en Alain-Fournier genoemd had als inspiratoren van Gilliams. Het gaat er om dat de critieken van Maurice en Marnix Gijsen niet zijn een domweg ophemelen van hun land- en taalgenooten maar een eerlijke poging om het werk dat zij te beoordelen krijgen met strenge maatstaven te meten. En ik vraag nog eens want je antwoordt daarop niet: lees jij die critieken wel eens? Er bestaat hier in Vlaanderen geen systematische critiek, en er is ook geen Vlaming die een zoo speciaal op critiek gespitste intelligentie heeft als bijvoorbeeld jij. Maar als jij het critisch vermogen afmeet aan de zaak Van de Voorde dan geloof ik toch niet dat je daarmee helemaal rechtvaardig bent. Ik weet dat Van de Voorde ook vóór zijn ontmaskering nooit erg in tel is geweest hier. De humbug van zijn stijl werd wel gevoeld maar getolereerd omdat de ideeën soms niet zoo gek waren. Toen die ideeën ook nog gegapt bleken te zijn was er natuurlijk geen enkele reden meer om de humbug te tolereeren. Dat ze dat gappen niet eerder ontdekt hebben wil jijzelf hun niet kwalijk nemen.

Maar aangenomen dat Jan gelijk zou hebben gehad, dan is, er iets in zijn houding dat ik niet begrijp. In zijn eerste stuk valt hij dus de betere critici aan op grond van zijn uitlatingen die ze niet geuit hebben en schrijft hun bovendien nog redenen daarvoor toe die beledigend en onjuist zijn. Maurice had alle recht daartegen op te komen en volgens Jan's eerste reactie tegen Maurice vond hij het een aardige polemiek waarin hij veel pleizier had. In zijn naschrift dat dus zijn houding voor de buitenwereld en speciaal Holland weergaf ging hij door de zaak met een hooghartige sneer af te doen zonder ongelijk te bekennen voor de fouten die hij toch erkennen moet. Tegenover de Vlamingen hier zegt hij: neem het niet zoo ernstig op, ik schrijf voor mijn brood en op een journalistiek stuk kun je iemand toch niet aanvallen. Hij vergeet dat de boekbesprekingen die hij aanvalt ook haastig voor de krant geschreven zijn. Hij geeft onverschilligheid voor de literatuur voor en zegt dat hij niet zoo geschreven zou hebben als hij geweten had dat zij er boos om zouden worden. Dat is de literatuur hem niet waard. In het laatste stuk van Maurice dat alleen hier in de Standaard

verschenen is bleek Jan's pleizier in de polemiek te vergeeten. Hij had er niets dan verdriet van en had slapelooze nachten en schreef expressbrieven om de zaak in orde te maken, op grond van de kameraadschap. Als je kameraadschap voor iemand voelt dan praat je niet over je kameraad zoals Jan over de Vlamingen.

Herreman schrijft een stukje over de kwestie. Een paar uur na het verschijnen krijgt hij per expresse een bundel gedichten van Jan met een gedichtje. Wat kan hiervan de bedoeling zijn? Tegen ons is Jan's reactie op het stukje: ik begrijp er niets van die jongens hebben toch de kolder in hun kop. 2e reactie het zit vol insinuaties maar om te beduiden dat hij het niet kwalijk neemt, stuurt hij de bundel. Waarom is hij er zoo op gesteld zijn populariteit hier te handhaven, die hij toch niet geniet?

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Woluwe, 1 november 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Woluwe, 1 November 1937
91 Gribaumontlaan

Beste Menno,

Ik ben een paar maal begonnen aan een antwoord op je brief over de kwestie Jan-Maurice. Toen ik er niet in slaagde je naar mijn zin duidelijk te maken wat mij zoo ergert in deze, heb ik het op zijn beloop gelaten, ook al omdat ik het vreeselijk druk heb op 't oogenblik. Nu is mijn verontwaardiging pas weer opgewekt en zet ik me nogmaals aan 't schrijven. Ik ben nu eenmaal in een situatie, waardoor ik de dingen van twee kanten hoor en ik zie niet in waarom jij ze alleen maar uit Jan's mond zou moeten vernemen.

Je gebruikte in je brief een nogal heftige toon waaruit ik concludeer dat je de Vlaamsche zaak met een ernstig oog beschouwt. Ik begrijp die ernst niet goed. Ben je van meening dat de Nederlandsche literatuur gecompromitteerd wordt door de Vlaamsche achterhoek? Ik kan me niet goed indenken dat je zooveel zou voelen voor de Vlamingen dat je bezorgd zou zijn voor hun toekomst. Als je de dingen bekijkt aan deze kant van de grens dan zie je dat er hier niet in ernst veel meer overschat wordt dan ergens anders. Als je de ontwikkelingsmogelijkheden in aanmerking neemt, die de Vlamingen de laatste eeuwen gehad hebben, dan hoeft het je heelemaal niet

te verwonderen dat er hier een intellectueel peil bestaat dat niet gelijk is aan dat van Nederland; dan moet je je er eerder over verwonderen dat er van de mogelijkheden nog zooveel verwezenlijkt werd. Bovendien blijf ik er bij dat er verscheidene auteurs zijn, die in de Nederlandsche literatuur heelemaal niet zoo'n gek figuur slaan. Maar als je denkt dat ik overtuigd moet worden dat de algemeene levensstijl in België niet gelijk staat met die in Nederland, dan heb je mijn vorige brief niet goed gelezen. Wat je overigens zegt over het geval Van de Voorde, daarmee ben ik het niet eens. Ik heb hier *nooit* een waardeerend woord over Van de Voorde gehoord. Zijn humbug werd wel degelijk aangevoeld maar getolereerd omdat in die humbug iets van waarde scheen te steken. Toen dat ook nog gegapt bleek werd hij vanzelf geboycot. Je zegt zelf dat het erge niet ligt in het feit dat de meesten hier niet belezen genoeg waren om het plagiaat te ontdekken. Toch komt hierbij ook nog weer een beetje het losser leven, het niet zoo nauw nemen. Maar het is niet billijk om daarnaar het critisch vermogen van alle Vlamingen af te meten. Ik weet nog altijd niet of je ooit critieken van Vlamingen leest, ik bedoel niet van Johan de Maegt en consorten maar van Marnix Gijsen, Maurice of Toussaint. Zoo niet dan vind ik dat je toch wat lichtvaardig oordeelt en zoo wel dan laat ik me niet afbrengen van het idee dat het onzin is te beweren dat ze niets doen dan elkaar ophemelen.

Maar het gaat niet om de kwaliteit van de Vlaamsche literatuur waarover we het in den grond wel eens zullen zijn. Dat de Vlaming van nature minder intellectueel critisch vernuft heeft dan de Noord-Nederlander hoeft nog geen reden te zijn voor de eventueele slechte kwaliteit van de literatuur. In Holland waar er zulke eminente critici zijn is er ook maar heel weinig waarvoor je het woord eerste-rangs zou willen gebruiken. Maar je kunt eeuwig doorgaan daarover te praten, zoo lang je van verschillende standpunten uitgaat kom je toch niet tot overeenstemming. Wat mij ergert is de misselijke manier van doen van Jan Greshoff. Ik wil best gelooven dat hij dat eerste artikel zonder kwade bedoelingen geschreven heeft. Dat neemt niet weg dat het een groote fout was voorbeelden te nemen, die niet juist waren en voor de mensch die zelf de door hem gelaakte verschijnselen bestrijden, ergerlijk. Toen Maurice daarop terecht geantwoord heeft, is Jan een toon gaan aanslaan, die hij altijd aanslaat als het over de Vlamingen gaat, zoo van Wat verbeelden die Vlaminkjes zich wel, dat ze zich op een gelijk standpunt durven stellen met de Hollanders. Hij deed de zaak met een sneer af. Voor de buitenwereld wel te verstaan. Tegenover Maurice nam hij een heel andere houding aan. Eerst schreef hij dat hij het een aardige polemiek vond waar hij veel pleizier in had. Ik kan hierin niet anders zien dan een manier om Maurice's ergernis te ontwapenen, in ieder geval meende hij het niet. Dat bleek ook na het derde stuk van Maurice, dat alleen hier in de Standaard verschenen is. Hierop volgen twee expresse-brieven van Jan, die zich de zaak zoo aantrok, dat hij er niet van slapen kon. Hij had er niets dan verdriet van. De literatuur was hem heelemaal niet zooveel waard dat hij de oude kameraadschap in gevaar zou willen brengen. Maurice moest het toch op prijs stellen dat hij hooge eischen stelde aan kameraden!!!

Begrijp jij zoo iets? Wat kan het Jan in vredesnaam schelen of men hier boos op hem is, als hij overtuigd is eerlijk gehandeld te hebben volgens zijn eigen geweten? Een van zijn argumenten was nu ook: het was maar een journalistiek stuk, haastig geschreven en daarop kon je iemand toch niet aanvallen. Net of de critieken die hij aanvalt niet net zoo goed vaak met een vloek en een zucht samengeflanste boekbesprekingen zijn, die voor een bepaalde dag binnen moeten zijn.

Ondertusschen zijn er verschillende anti-Greshoff-stukjes verschenen, o.a. van Herreman, die nogal erge beschuldigingen uit aan Jan's adres. Het was nog geen halve dag verschenen of per expresse krijgt Herreman Jan's laatste bundel gedichten met een vriendschappelijke opdracht op rijm. Tegen ons zegt hij: ik snap er niets van, het moet er toch raar uitzien in het hoofd van die Vlamingen. Later: ze zit vol met insinuaties. Waarom is hij er dan zoo op gesteld ze te doen weten dat hij het heusch niet kwalijk neemt, dat hij zijn fouten heeft maar toch niet zoo kwaad is als kameraad?

Aan de andere kant gaat hij door overal, waar hij meent niet gecontroleerd te worden, te vertellen dat de Vlamingen allemaal boeren zijn, die niets te beteekenen hebben, behalve Elsschot en Van Nijlen. Ik zou er om lachen hoe je Jan's spoor overal kunt volgen aan dergelijke paatjes, die altijd met dezelfde voorbeelden gestaafd worden, als het niet zoo gemeen was dat hij het doet tegenover menschen, die heelemaal niet in staat zijn zelf een oordeel te vormen over de werkelijke stand van zaken. In het bijzonder verkondigt Jan dan ook altijd dat het werk van Maurice niets waard is. Als hij geen orgaan heeft voor de verdiensten ervan, laat hij dan ook niet tegenover de menschen, die het wel kunnen controleeren, zeggen dat Maurice onmiskenbare talenten heeft en weet ik wat. Zijn rancuneuse houding tegenover Maurice is heel goed te verklaren. Die dateert van het geschil indertijd over de Van de Woestijne-Genootschap-kwestie, waarbij Jan zich ook allesbehalve heldhaftig gedragen heeft. Sindsdien is er van ‘kameraadschap’ waarop hij nu nog beroep doet, geen sprake meer. Maurice spreekt geen kwaad van Jan, Jan altijd van Maurice. Achter zijn rug tenminste. Hier in België weet men te veel van Jan's geheime gangen, daarom moet België te vriend gehouden worden zoodat bijvoorbeeld in Holland niemand meer zal luisteren naar Vlaanderen, dan zooals het door Jan's mond vervalscht wordt.

De Hoogdagen zijn natuurlijk een welkome aanleiding om weer te triomfeeren: zie je wel wat een zelfoverschatting, wat een idioten om buitenlandsche schrijvers te gaan uitnoodigen om hier in dit tweederangs provinciale Vlaanderen te komen kijken naar hun meesterwerken. Ik zou er ook meer voor gevoeld hebben als ze het wat kleiner opgezet hadden, maar laten we eerst eens afwachten wat er van terecht komt. In ieder geval vind [x] het niet erg ‘kameraadschappelijk’ er achter hun rug stemming tegen te maken. Die buitenlanders zijn overigens voor het meerendeel vertalers van Vlaamsche literatuur, dus menschen, die zich eenigszins voor Vlaanderen interesseeren.

Ik ben ook begonnen met Jan te vertrouwen maar ik heb ondervonden dat hij van de toedracht van een geschil alleen dat vertelt wat zijn figuur niet schaadt. Misschien ter goeder trouw maar dan is zijn ijdelheid al erg ingekankerd. Hij bereikt door zijn overdrijving trouwens het tegenovergestelde van wat hij wil bereiken. Ik heb de afstand tusschen ons en de Vlamingen altijd gevoeld maar tengevolge van Jan's lastercampagne sta ik in eens aan hun kant als het gaat om menschelijke waardigheid of moreele moed.

Je hoeft me dus *niet* te overtuigen dat hier in Vlaanderen veel tweede- of nog lagere rangs is. *Wel* dat daartegenover niets beters staat. *Niet* dat de critieken van Gijsen, Roelants, Toussaint niets anders zijn dan mutueele adoratie. *Niet* dat er hier overschat wordt, vooral waar het jongeren betreft die geen naam hebben. *Wel* dat er tegenover die overschatting in Vlaanderen zelf geen correctieven bestaan en dat er in andere landen niet evenzeer overschat wordt.

Het spijt me dat ik mijn ergernis moet luchten met feiten, die ik vertrouwelijk heb gehoord maar zonder dat zou mijn ergernis waarschijnlijk ook niet bestaan. Ik zal je misschien niet overtuigd hebben maar ik heb in ieder geval geprobeerd wat evenwicht in je inlichtingen over Vlaanderen te brengen, die te veel Grehoviaans georiënteerd zijn.

Het is jammer dat je het ook niet met je geweten overeen kunt brengen de Hoogdagen te komen bekijken en je een paar dagen te amuseeren met de Vlamingen, zelfs al zouden het 'ondermenschen' zijn.

Met hartelijke groeten van huis tot huis.

Truida

Zoals je aan de datum hierboven kunt zien is deze brief ook weer blijven liggen. Hieraan is schuld mijn van ouds bekende halfslachtigheid, die zich weer laat verteederen door Jan's sympathieke kanten en sommige van zijn gedichten.

Dat ik hem nu toch stuur is omdat ik bij jou ook een gebrekkig inzicht voel in de Vlaamsche kwestie. Er zijn maar weinig Vlamingen waarvoor ik op de bres zou springen, maar ook weinig Hollanders. Maar wat die weinigen betreft geloof ik dat je te veel afstuit op de taalgebreken, die ons soms belachelijk voorkomen. De oorzaken hiervan, de mindere intellectueele training hebben ook hun goede zijde. Zij hebben minder vooroordeelen. Zij beleven alles veel intenser, maar uit de boeken van Maurice b.V. kon je toch weten dat dit niet (bij de enkele, waarover ik het heb) een dom pallieteriaansch vitalisme is, maar een vitalisme dat gepaard gaat met de noodige (zelf)ironie en een sterk bewustzijn van de betrekkelijkheid der dingen en een veel juister begrip van verhoudingen dan bij de meeste Nederlanders te vinden is.

Ik zie Jan tegenwoordig haast nooit meer anders zou ik hem deze dingen ook zelf zeggen. Mijn vorige brief aan Jan heb ik hem laten lezen, deze niet aangezien het mij niet noodig lijkt dat hij weet dat ik op de hoogte ben van zijn bifrontiaansche demarches.

Hij denkt dat het er om gaat dat hij niet mag zeggen wat hij denkt. Ik zou hem willen zeggen: Als je tegen iemand die geen Nederlandsch kent en je oordeel vraagt over Maurice Roelants, niet anders weet te zeggen dan het is een sous-Mauriac, die slecht Nederlandsch schrijft, dan is dat stom van je want Maurice heeft genoeg eigens om over te praten. Bovendien als je over invloeden wilt praten, dan is Mauriac slecht gekozen. Maar over domheid kun je iemand geen verwijt maken. Wat ik hem verwijt is dat hij niet voor die meening uitkomt tegenover menschen die het kunnen controleeren. Waaruit ik opmaak dat hij niet zoo dom is en wel beter weet.

Truida

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Woluwe, 28 november 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Woluwe, 28 November 1937

Beste Menno,

Ik houd er niet van in een onduidelijke verhouding tegenover iemand te staan. Als ik vind dat iemand, tot wie ik in eenigerlei relatie sta, onfatsoenlijk is, dan zal ik hem dat in zijn gezicht zeggen en tijdens dat gesprek zal blijken of ik me vergist heb en of we al dan niet verder met elkaar kunnen omgaan.

Jan Greshoff heeft een dergelijk gesprek voortdurend vermeden en daarom heb ik hem vanmiddag opgebeld en hem gevraagd of hij al dan niet wil praten. Hij zegt dat hij er niet het minste heil van verwacht. Voor mij gaat het erom dat hij moet weten wat ik van hem denk. Hij zegt dat te weten. Hij is door jou ingelicht; heeft mijn brief niet gelezen want die had jij met verontwaardiging weggegooid en je was ook niet van plan er op te antwoorden.

Het spijt me dat ik er niet op kan rekenen zooiets van jou zelf te hooren. Je hebt dus iets anders in mijn brief gelezen dan verontwaardiging over Jan Greshoff's houding en een poging om jou rechtvaardiger in te lichten. En je deelt dus niet mijn boosheid om een dergelijk optreden.

Ik sta er op je wèl en zelf mijn standpunt mee te deelen. Als er eenige goede wil bij jou was, zou je mijn goede trouw niet in twijfel getrokken hebben. Dat je dit wel doet is een bewijs voor me dat we er tegenwoordig tegenovergestelde begrippen van fatsoen op na houden. Ik kan je dan ook in het vervolg mijn ontboezemingen besparen.

Truida

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Menno ter Braak
aan
Truida Varangot-ter Braak (Woluwe-Brussel)

Den Haag, 29 november 1937

aant.

aant.

Den Haag, 29 Nov. 1937
Kraaienlaan 36

Beste Truida

Uit het feit, dat ik op je brief van 1 Nov. niet geantwoord heb, kun je wel opmaken, dat ik geen lust had er op te antwoorden; nu je ook officieel met Greshoff in onmin schijnt te zijn geraakt, naar ik uit een brief van hem opmaak, wil ik duidelijkheidshalve toch even het hoogst noodige zeggen, en wel dit: ik wensch niet betrokken te worden in welke intrige ook tegen een van mijn allerbeste vrienden, waar ik in het geheel niet beoordelen kan, wat er van al die litteraire roddelpraat, die je blijkbaar van genoeg belang acht om over te brengen, waar is. Ik heb opzettelijk je brief niet Jan laten lezen, omdat ik het niet noodig vond, de verhoudingen nog weer een weinig te verscherpen; eergisteren sprak ik hem toevallig in Den Haag en heb hem toen zonder

eenige bijzonderheid te noemen gezegd, dat je mij nog eens over de quaestie geschreven had, maar ik er verder niet op in zou gaan.

Het is mij geheel en al onbegrijpelijk, waarom *ik*, achter den rug van Greshoff om, met alle geweld in dat Vlaamsche geval moet worden gemengd. Ik heb de artikelen van Maurice en Jan zonder commentaar of ander blijk van gezindheid in Het Vad. opgenomen, aangezien ik aan het standpunt van de eene partij precies dezelfde honneurs wou bewijzen als aan het andere. Dat ik, wat de zaak betreft, een andere tactiek zou hebben gekozen, gegeven mijn andere temparement, is dus een zuiver particuliere zaak gebleven, waarin ik niemand rekenschap behoef af te leggen, als ik daarin geen zin heb. Ik heb heusch mijn eigen oordeel wel over de Vlamingen, en zal dat, als het eens te pas komt, ook heusch wel op mijn eigen manier en met mijn eigen argumenten formuleeren. Maar één ding is mij honderdmaal meer waard dan de Vlaamsche critiek: mijn vriendschap met Jan Greshoff, over wiens z.g. 'misselijke manieren' ik geen inlichtingen noodig heb, omdat ik hem zelf ietwat beter meen te kennen dan jij. Je ijver voor de Vlaamsche zaak heeft je m.i. doen vergeten, dat hij wel in de laatste plaats iemand is om rancune te hebben jegens de Vlamingen: en aangezien daar het heele geroddel van uit schijnt te gaan, meen ik wel zoo ongeveer te begrijpen, hoe de vork in de steel zit. Beschouw mij dus maar als een verloren post in dit offensief jegens den man van de 'lastercampagne'.

vr.gr.
Menno

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Woluwe, 30 november 1937

aant.

aant.

Waarde Menno,

Je dwingt me tot het gebruik van ondubbelzinnige termen. Zooals je zeer terecht opmerkt heb ik mijn betrekkingen met Greshoff verbroken, ik kan dus onomwonden zijn zonder mij te verwijten iets achter zijn rug te zeggen. Ik zal nog eenmaal trachten je iets duidelijk te maken wat je zelf behoorde in te zien, daar je Greshoff minstens even goed beweert te kennen als ik.

Je verdraait de zaken. Er is hier geen sprake van een intrige tegen Greshoff maar van een intrige van Greshoff tegen Maurice. Van roddelpraat weet ik niets. Wat ik je schreef weet ik als oog- of oorgetuige van Maurice en Greshoff zelf.

Ik heb mijn eerste brief aan jou aan Greshoff laten lezen. Je kunt dus niet volhouden dat ik jou achter zijn rug er in betrokken heb.

Leg me eens uit waarom Greshoff in de laatste plaats rancune tegen de Vlamingen kan hebben.

Wanneer iemand een lastercampagne organiseert tegen een persoon en daarvoor op slinksche wijze de bewuste of onbewuste medewerking probeert te verkrijgen van mijn broer, dan is het zeer begrijpelijk dat ik dien broer waarschuw. Vooral als

het geldt aan de eene kant iemand die mijn volle sympathie heeft en die een integrale ‘honnête homme’ is, in casu Maurice Roelants en aan de andere kant een laffe en geraffineerde intrigant die als zijn intriges mislukken op medelijden speculeert (om geen sterkere uitdrukking te gebruiken) dien je een van je beste vrienden durft te noemen. Jij gaat blijkbaar evenals hij van het standpunt uit, dat je niets te maken hebt met het doen en laten van je ‘kameraden’. Het kan je dus niets schelen wat ze achter jou of iemands anders' rug doen, wanneer ze maar hartelijk en charmant zijn in je gezicht.

Het ergste vind ik het, dat je eerder aan mijn goede trouw twijfelt dan aan die van Greshoff. Daar ik je tot nu toe als fatsoenlijk man gekend heb, valt het mij moeilijk aan te nemen dat je je willens en wetens solidair verklaart met Greshoff. Dus moet ik vaststellen dat je zoo naïef bent om je door hem te laten imponeeren. Tot je verontschuldiging kan aangevoerd worden dat wij, die hem jaren achtereen dag aan dag aan het werk gezien hebben, ons ook lang door zijn charmes hebben laten fascineeren.

Ik zal je niet verder irriteren met bewijzen die jij, onder Greshoviaansche hypnose laster wilt noemen en een staaltje van mijn corrupte mentaliteit.

Truida

P.S. Ik had je willen voorstellen over dit alles nog eens te praten, maar nu je de dingen zoo opvat heeft het geen zin meer.

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Ant ter Braak aan Truida Varangot-ter Braak
Den Haag, 30 november 1937

aant.

aant.

Beste Truida

Nu jij zulke lange en vooral, zooals vanmiddag, zulke flinke brieven gaat schrijven, wil ik ook niet achterblijven. Ik vraag me in gemoede af: ben jij gek geworden of zijn wij het. Ik begrijp nog steeds niet, waar je je zoo over opwindt en wat Menno met het heele geval te maken heeft.

Het heele geval is, meen ik, begonnen met de zaak Roelants en annex daarmee de algemeene waardeering, of wel te geringe waardeering voor de Vlaamsche letteren. Menno heeft aan Greshoff en Roelants, beide 2 x, gelegenheid gegeven in de krant voor hun principes op te komen. Zelf heeft hij zich daarmee in het minst niet bemoeid en expres door geen enkel onderschrift in dezen partij gekozen. Dat hij in wezen aan de kant van Greshoff staat, moest je bekend zijn, dat hij niet in ieder opzicht sympathiseerde met de wijze waarop Greshoff deze zaak behandeld had, heeft hij je, dacht ik geschreven. Wat moet jij je nu, als verdedigster van Roelants, daar verder in mengen. Als Roelants iets te beweren heeft, kan hij het Menno zelf schrijven, als je iets tegen Greshoff hebt, kan je 't hèm zeggen en niet Menno. Je kan toch niet verwachten dat Menno door jullie inlichtingen, die deels weer van derden en vierden afkomstig zijn, Greshoff tot de orde zal roepen of hem als vriend uitspuwen? Zou dit fatsoenlijk zijn? Menno is toch zeker zelf nog wel in staat over Greshoff te oordeelen. Als jullie hem een oplichter vinden, zeg hem dat dan. En als hij jullie zgn. ontloopt en niet in het café komt, dan is er altijd nog een huis aan de Boulev. Aug.

Reyers, waar je aan kunt bellen en waar niemand zal weigeren je te woord te staan. Dat Greshoff jou niet de geschiktste persoon en de meest in aanmerking komende persoon kan vinden, kan je hem toch onmogelijk kwalijk nemen.

Dat jij je de laatste tijd zoo geweldig druk maakt voor de Vlaamsche letterkunde, is je goed recht, maar je mag dan toch niet verwachten, dat door jouw plotselinge ontdekkingen, Menno bekeerd zou zijn tot een groote liefde voor de Vlamingen, wat allerminst wil zeggen, dat hij verschillende Vlamingen in hun werk niet zeer waardeert.

Dat een groot gevoel van minderwaardigheid hier een rol gaat spelen blijkt wel uit jullie reactie op Menno's bedanken voor de Hoogdagen. Jij moest toch weten, dat Menno nooit dol geweest is op zulke vieringen van de Literatuur, ook niet hier in Nederland. Of weet je soms, dat hij een geregeld bezoeker is van pen-gelagen of maatschappij voor letterkunde. Voor de krant hoefde hij er niet heen, Schilt vond dat niet noodig. Hoe je dus op dit insinuatie komt, dat het ‘te min’ zou zijn, is me een raadsel.

Je hebt de literatuur an sich, altijd wel erg belangrijk gevonden, maar zooals nu, wordt het haast pathologisch. Maar het is steeds je goed recht, maar verg niet van een ander, dat hij zich daar even dik om maakt. We zijn de kindertijd toch te boven, waarin we om zulke dingen zoo boos worden.

Ik weet niet of je beweringen over het lot van je vorige brief aan Menno je door Jan regelrecht zoo zijn ingegeven, maar dan zijn ze foutief (weer een reden te meer om aan zijn kwade trouw te gelooven). Het antwoord dat je reeds ontvangen hebt en dat reeds lang ter busse was voor jouw brief kwam, moet je dat doen inzien.

Menno heeft hem Greshoff niet laten lezen, omdat er in stond, dat deze niet voor hem bestemd was (fatsoen). Hij heeft alleen gezegd, dat de toon van de brief hem misselijk maakte, dat het heele geval hem niets aanging, en dat hij niet van plan was er direct op te antwoorden. Daar hij het deze maand altijd geweldig druk heeft en dit jaar door lezingen voor het Comité van Waakzaamheid, zal het antwoord langer op zich hebben laten wachten dan de bedoeling was. Maar de brief lag rustig op zijn bureau. Kan je je ook zulke heftige reacties voorstellen van Menno, iemand, waarvan men zegt dat hij geen hart heeft? Je hebt toch in de laatste jaren wel een rare kijk op hem gekregen en het is misschien ook wel beter, om als je zoo verschillend tegenover het leven staat, vooral in zaken van fatsoen, je ontboezemingen aan andere adressen te richten. Het kàn dus beter zijn, het hoeft dat nog niet te zijn. Alleen, waar het dit geschil in de Vlaamsche literatuur aangaat, kan ik niet anders doen, dan je verzoeken hem inderdaad je ontboezemingen te besparen, want hij maakt er zich nerveus en akelig over, ook al is hij een man zonder hart.

Ik hoop dat je deze brief goed kunt lezen. Hij is vlug geschreven en als ik boos ben, begin ik altijd te beven.

Verder hart. gegroet

je Ant

P.S. Ik kan de Vlaamsche literatoren alleen de raad geven, zich direct te meten met de fransche literatuur en de trap der Nederl. Letterkunde over te slaan.

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan

Menno ter Braak

Woluwe, 7 december 1937

aant.

Woluwe, 7 December 1937

Beste Menno,

Ik heb een booze toon tegen je aangeslagen en ik ben ook huiverig om weer te schrijven, om den schijn te vermijden dat ik je lijmen wil voor mijn overtuiging. Maar het spijt me dat deze onverkwikkelijke kwestie aanleiding is tot verdere verwijdering tusschen ons.

Daarbij ben ik overtuigd dat je mijn boosheid zoudt begrijpen als je net als ik telkens maar weer nieuwe uitingen onder oogen kreeg van een geest, die jij onmogelijk kunt aanhangen. Als jij niet voelt dat het eventueele gelijk hier volkomen teniet wordt gedaan door het ongelijk dat jij, zonder den omvang ervan te kennen, erkent, dan moeten minder ingewijden, oppervlakkiger lezers, wel nog veel meer beduveld worden. Heb je de herdruk van Rebuten gezien? Als je niet wilt weten van ‘roddelpraatjes’ neem dan eens de moeite om alles wat Greshoff in deze kwestie gepubliceerd heeft naast elkaar te leggen en na te gaan hoe zij zichzelf daarin citeert.

Maar ik wil per brief verder zwijgen over dit geval. Ik geloof dat we niet dichter bij elkaar komen, aangenomen dat jou deze stand van zaken ook hindert, als we door blijven gaan elkaar stelselmatig te vermijden en in Eibergen te ontloopen. Blijken er opvattingen tusschen ons in te staan die onoverbrugbaar zijn, tant pis, maar dat kan ik alsnog niet gelooven.

Met hartelijke groeten ook voor Ant
je Truida

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Menno ter Braak
aan
Truida Varangot-ter Braak (Woluwe-St. Lambert)

Den Haag, 9 december 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 9 Dec. '37
Kraaienlaan 36

Beste Truida

Aangezien je, blijkens je laatste brief, weer wat gekalmeerd bent over het geval Greshoff, wil ik je graag weer antwoorden, hetgeen me na je vorige uitbarstingen en het wonderlijke document door Victor aan Ant gezonden als antwoord op *jouw* brief,

volkomen nutteloos leek. Wanneer je begonnen was op dezen toon, zou het heele geval zakelijk en [precié] tot zijn ware proportie terug gebracht hebben kunnen worden, terwijl het nu direct het karakter droeg van een absoluut ongemotiveerde en zou alle andere dan feitelijke overwegingen ingegeven poging van tusschen Greshoff en mij een wig te drijven. Wanneer je hem wilt beschuldigen, moet je, zou ik zoo zeggen, toch *beginnen* met een dossier van feiten, en niet met grootscheepsche qualificaties, die op mij alleen den indruk van hysterisch kunnen maken. Ik heb nu wel gehoord, dat hij Maurice ergens een [x]-Maurice heeft genoemd, en soortgelijke misdaden meer; maar noch Ant, noch Wim, noch ik hebben ook maar [x] of jota begrepen van de argumentatie, waarop deze plotselinge ontdekking van 's mans booze karakter zou moeten steunen. Toen ik hem laatst zag, in Den Haag, vlak voor het aanvalsrumoer begon, maakte hij op mij den indruk van liever over de Vlamingen niet veel te willen zeggen; niet om ook hier zich in hypocriet zwijgen te hullen, maar omdat hij zich voor het misbaar van Vlaamsche zijde niet erg interesseert, hij heeft er (*in het openbaar!*) van gezegd, wat hij erover te zeggen had, ook over Maurice, dien hij *publiekelijk* overschat heeft genoemd, en heeft er zijn bekomst van. Wat ik kan begrijpen. Dat dezelfde man in Vlaanderen een ‘lastercampagne’ zou voeren, is volstrekt onaannemelijk, tenzij het met overdonderend bewijsmateriaal zou worden gestaafd. Daarvan heb ik tot dusverre *niets* bespeurd, en mijn vriendschap voor Gr. verbiedt mij dus verder op romantische hypothesen in te gaan.

Wanneer je dus wilt, dat ik dit offensief au sérieux zal nemen en er verder mijn tijd aan besteden, doe dan het volgende: typ in duplo een lijst van *feiten* (1°, 2° etc.), zend mij één copie, en Gr. de andere. Dan ben ik volkomen bereid er op in te gaan, *eerder niet*, maar overweeg *deze* mogelijkheid ook eens, of jij soms een wrok hebt tegen Gr., die zich op deze manier wil afreageeren, door een paar losse uitlatingen van hem via de logica van het ressentiment te verbinden tot een ‘lastercampagne’! Ik zeg: *overweeg*, want anders mocht je mij eens voor een ressentiments-maniak verslijten. Ik geef deze mogelijkheid slechts als een hypothese, die ik aan jezelf ter beoordeeling overlaat, en wel hierom, omdat Victor mij destijds, in het café te Brussel, wist te vertellen, dat Gr. hem ontslagen had, ‘omdat hij voor hetzelfde geld een mr. in de rechten kon krijgen’. Dit sprookje, waarvan ik voorshands wil aannemen, dat hij het mij geheel te goeder trouw vertelde, bewijst, hoe een *legende* kan ontstaan, wanneer men zijn eigen deficit op den rug van een ander wil laden. Ik heb zelf nu toevallig dit heele verloop van zaken meegemaakt, en *weet*, dat Gr. geen moeite heeft gespaard om V. te *handhaven*, ook al liet hij het werk er bij liggen. Wanneer dus zulk een dwaze legende een paar maanden geleden al bestond, is het volstrekt niet ondenkbaar, dat zij zich langzamerhand heeft uitgebreid tot een waanvoorstelling over Gr.'s karakter, die absoluut in strijd is met alles, wat ik ooit van hem ondervond.

Ik geef je dit in overweging, niet om oud zeer op te halen, maar omdat uit je laatste brief het werkelijke verlangen spreekt, de zaak tot helderheid te brengen. Als je deze hypothese verwerpt, [x] wel; maar kom dan met de feiten, die mij van het tegendeel kunnen overtuigen, en zoek het niet in bewoordingen, die op zijn minst overdreven dramatisch zijn. Die herdruk van ‘Rebuten’ is *geen* bewijs, want hij schrijft dit al weer in het openbaar, en iedereen kan hem daarover aanvallen of critiseeren. Van ‘zichzelf citereen’ is geen sprake, wanneer men vroeger in de krant gedrukte meeningen herziet en omwerkt. Ieder onbevooroordeeld lezer zal daar juist een royale correctie in zien.

Ik schrijf dit, omdat ik niet verwacht, dat er veel kans is erover te praten. Dat ik je in Eibergen niet ontloop, weet je ook wel; maar de paar dagen, die mijn vacantie

uitmaken, wil ik niet in gevaar brengen door voortdurend samenzijn met V., dien ik nu eenmaal niet lijden kan in den dagelijkschen omgang. Daarin steekt niets; het is een 'biologisch' feit, en ik heb hem er in datzelfde café van in kennis gesteld. Waarom dan ontmoetingen forceeren? Het leidt tot niets dan onaangenaamheden, die ik Eibergen liever bespaar; dat je het noodig achtte ook daarheen uitvoerig over Greshoff te rapporteeren, begrijp ik ook al niet, maar soit, dit is alles oude kost, mijn gevoelens voor V., komen neer op een verlangen naar absolute neutraliteit, en elkaar zooveel mogelijk ontloopen. Wanneer hij daarmee accoord zou gaan, zou brouille overbodig zijn, en zou hij zich misschien kunnen voorstellen, dat we je ook wel weer eens alleen zouden willen spreken. Beschouw dit echter niet als een wenk, ik respecteer de solidariteit tusschen echtgenooten, en kan me best voorstellen, dat je zelf den schijn wilt vermijden van een 'demonstratie'. Respecteer dan ook mijn pogingen om de strikt neutraliteit te handhaven.

h.gr. je *Menno*

z.o.z.

Om deze brief samen te vatten: ik vraag je dus om een feitelijk rapport over Greshoffs z.g. misdragingen. Wil of kun je dat niet (in duplo) zenden, kom dan niet meer op het geval terug. Ik verzoek je dat *dringend*, want mijn zenuwen kunnen er niet tegen, in deze drukken tijd.

Misschien vind ik in het Vl. nummer van 'De Gemeenschap' aanleiding om in Het Vad. eens uiteen te zetten, in welk opzicht ik in mijn oordeel over de Vl. litteratuur met Gr. van meening verschil. In dat geval zal ik je het nummer van den krant toezenden.

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Woluwe, 13 januari 1938

aant.

aant.

aant.

Woluwe, 13 Januari 1938
91 Gribaumontlaan

Beste Menno,

Ik wilde voor mezelf nog eenmaal mijn stellingen in de kwestie Greshoff recapituleren en hoewel er niet veel nieuws in zal staan stuur ik je dit ook nog maar omdat ik hoop dat je zult inzien dat het er mij niet om te doen was een wig te drijven tusschen jou en Greshoff. Je moet ook niet vergeten dat al dit geschrijf vooral daarom misselijk voorkomt, omdat je a priori Greshoff wilt vertrouwen terwijl wij, die ons heusch niet zonder reden zoo opgewonden hebben, moeilijk konden gelooven in een diepgaande vriendschap. Als je dus blijft meenen dat ik bakerpraat uitsla, zal deze brief je ook niet overtuigen.

Voor mij is het zoo evident dat ik niet begrijp hoe jij het boosaardige en valsche in b.V. den herdruk van Rebuten niet aanvoelt, want bij alle raffinement is het dom en doorzichtig zoodra je de sleutel hebt. Voor jou bewijzen Rebuten niets, maar ik zou je nog op twee karakteristieke details erin willen wijzen. In aan Albedil citeert Greshoff letterlijk een brief van Du Perron om geen andere reden dan om zijn intimiteit te demonstreeren met Van Schendel, Ter Braak, Du Perron en Marsman, allemaal menschen aan wier fatsoen niemand twijfelt en waarachter hij zich veilig voelt.

In den brief aan een Zuider-broeder noch in andere geschriften waarin polemieken worden gebundeld, vindt Greshoff het noodig ooit zijn tegenstander letterlijk te citeeren. De woorden van tegenstanders verdraait hij terwijl vrienden letterlijk worden geciteerd.

Ten tweede beschuldigt hij de menschen, die hem aanvallen van domheid en leugenachtigheid (terwijl wij meestal om *zijn* leugens boos worden. Hij schrijft niet om ruzie te maken maar omdat hij er *pleizier in heeft* (blz. 257 regel 12) alles wat door zijn hoofd gaat op te schrijven en te publiceeren. Het gaat hier over zijn artikelen dus zijn broodwerk. Hij vraagt alleen maar hem dat pleizier te gunnen. 9 regels verder heeft hij het over de nooddruft die hem bindt aan plaats en besogne, die hij gelijktijdig *verafschuwt*. Als iemand, zij het met pleizier of met afschuw, alles wat hem door het hoofd gaat, wil publiceeren dan is het dunkt mij onvermijdelijk dat, waar Greshoff zich zoo dikwijls en zoo essentieel tegenspreekt, hij nu en dan op leugens betrapt wordt en op dubbelhartigheid en het is een gemakkelijke dooddoener om hen, die dat doen voor leugenaars uit te maken zonder daar eenig bewijs voor aan te voeren.

Als ik over Greshoff begin, komt er geen eind aan en daar dit alles al te veel tijd heeft gekost, mij om het te schrijven en jou om het te lezen, laat ik het hierbij. Ik voeg hier alleen nog aan toe wat ik voor mijn eigen stichting geschreven heb.

Met hartelijke groeten

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Menno ter Braak
aan
Truida Varangot-ter Braak (Woluwe-St. Lambert)

Den Haag, 15 januari 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag,15 Jan.36
Kraaienlaan 36

Beste Truida

Dank voor de toezending van je documentatie inzake het geval Greshoff. Ik ben blij, dat je er eindelijk toe over bent gegaan, om met feiten aan te komen; het lijkt me evident genoeg, dat al het onaangename gedoe van de vorige maanden, waarin je zelfs de oudelui meende te moeten betrekken, vermeden had kunnen worden, wanneer je *dadelijk* die feiten had opgeschreven, in plaats van mij met onbegrijpelijke (en daarom op mij als misplaatste insinuaties werkende) brieven het spoor bijster te maken. Ik kan nu tenminste precies verklaren, waarom ik meen, dat je heele hypothese op een misverstand berust, dat alleen kan voortvloeien (zoals ik veronderstelde) uit een van te voren al aanwezig affect tegen Greshoff, dat gebruik maakte van deze schijnbare bewijzen tegen hem om hem den oorlog te kunnen verklaren. Daarbij heb je de tactische fout begaan om te vergeten, dat er tusschen Gr. en mij een zeer hartelijke vriendschap bestaat, die maakt, dat ik, ook al zie ik natuurlijk zijn menschelijke tekortkomingen, blind vertrouwen stel in zijn vriendschappelijke gezindheid, zijn oprechtheid, zijn goede bedoelingen. Juist omdat Gr. een van allerbeste vrienden is, zou ik er geen oogenblik aan denken, hem te verdenken van illoyale handelingen, zelfs al had een tienmaal sterker schijn tegen hem gesproken, als die op grond van jouw brieven aanwezig was. Ik neem Gr. met zijn heele 'hebben en houden', zooals hij dat vermoedelijk mij doet; dàt is vriendschap, en alleen het onomstootelijk bewijs van een *gemeenheid* zou in staat zijn mijn vertrouwen in hem aan het wankelen te brengen. Ik had a priori in Gr. een vertrouwen, dat ik in jou dit speciale geval niet stel; je houdt het mij ten goede, het is geen bewijs, dat ik in jou *het algemeen* géén vertrouwen stel, maar wel een gevolg van bepaalde gebeurtenissen, die ik je zeker niet in herinnering hoef te brengen. Bij herlezing lijkt me dit onduidelijk. Ik bedoel meer in het bijzonder, dat ik je persoonlijk initiatief in mijn wrijvingen met Victor altijd vergeefs heb geacht. De wijze, waarop je de aanval op Gr. inleidde, was allerminst geschikt, om dat ietwat gerelativeerde vertrouwen in jouw tactiek te herstellen; ik voelde daaruit (wat nu door je recapitulatie bevestigd wordt), dat hier een affectlading het begrip voor proportie verstoord had. Wanneer je direct over de brug was gekomen met deze motiveering, had ik direct zakelijk geantwoord, zooals ik je nu zakelijk zal antwoorden. Ik wil natuurlijk graag aannemen, dat niet de bewuste bedoeling bij je heeft voorgezeten om tusschen Gr. en mij te 'stoken', maar in effectu kwam het op hetzelfde neer. Ik prijs mijzelf gelukkig, dat dit niet van den minsten invloed is geweest op de verhouding tusschen Gr. en mij; er zijn niet zooveel dingen van essentieele waarde in het leven te verliezen, en één daarvan is mijn vriendschap voor Gr.

Nu de feiten, stuk voor stuk.

[2]Hoe affectief je bent ingesteld, blijkt al dadelijk uit je brief en wat je daarin over de 'Rebuten' zegt. Je neemt aan, dat Gr. letterlijk een brief van Du Perron citeert om al dadelijk verdachte redenen, terwijl hij de woorden van zijn tegenstander 'verdraait'. Het is goed, dat ik toevallig weet, dat je die eerste veronderstelling affectgeladen uit je duim zuigt, want de brief is in het geheel niet letterlijk geciteerd; zoo is b.V. de zin over mijn hygiëne erbij gemaakt. Ergo: de 'Rebuten' zijn geen letterlijke weergave van welke woorden dan ook. Je argumentatie vervalt.

Dat ik het met Gr. niet eens ben over details inzake zijn bestrijding van de Vlaamsche overschatting, heb ik meermalen gezegd, laatstelijk nog in Het Vad., in een artikel over het Vl. nummer van De Gemeenschap. Wat de zaak zelf betreft, ben ik het van den beginne af met Gr. eens geweest, en hij had het volste recht zich daarop te beroepen. Mijn instemming berustte in het geheel niet op een door Gr. geïnspireerden indruk; welke aanmatiging je dat nu al herhaaldelijk heeft doen

veronderstellen, begrijp ik niet. Ik kan waarachtig mijn eigen oordeel wel vellen over Vlamingen, zooals je, hoop ik, uit de critiek, die ik over ‘Alles Komt Terecht’ in het Zondagsblad van morgen heb geschreven, zal blijken. Mijn instemming met Gr.'s critiek, afgezien van details, komt voort uit het gevoel, dat ik die stelselmatige overschatting ook al lang duidelijk voelde. Hij heeft geen enkele poging gedaan om mij tot zijn standpunt te bekeeren, of wat ook; de zaak was voor hem noch voor mij van voldoende importantie om zooveel bekeeringspogingen te rechtvaardigen. Pas toen jij je door brieven, die mij als de uitlatingen van een volkomen onredelijk iemand voorkwamen, in de quaestie ging mengen, moest ik Gr. om nadere inlichtingen vragen.

Verder. Ik heb Maurice niet ‘den mond gesnoerd’ in Het Vad. Hij heeft (in een dagblad, niet in een litterair tijdschrift!) *twee* artikelen kunnen wijden aan de bestrijding van een in dat blad verschenen beschouwing van onze correspondent! Dat deze corr, het recht van verweer had, wil je toch zeker ook niet betwisten? Welnu, beiden hebben tweemaal het woord gehad; dat is rijkelijk, en daarmee is voor een dagblad de limiet bereikt (bij andere kranten waarschijnlijk: al overschreden).

Dat Gr. zich het geschil persoonlijk aantrok, is volstrekt niet in strijd met het feit, dat hij aan zijn standpunt vasthield. Hij heeft met Maurice gesproken en zijn standpunt uiteengezet; dat is volkomen correct.

Dat Gr. tegen Hellens iets over Maurice heeft gezegd, dat deze weer door zijn broer naar jullie laat colporteeren, is een feit, waarmee ik mij niet inlaat. Drie of meer instanties zijn voldoende om de nuance van zoo'n uitlating geheel te vervalschen (onbewust). En al had hij iets gezegd, wat dan nog. Dat hij Vestdijk over de Hoogdagen heeft geschreven, is een zuiver particuliere zaak.

[3]Iedereen, die in de materie thuis is, weet, dat Gr. sedert jaar en dag consequent de pest heeft aan die Vlaamsche feesten en aan hun opwinding in dikke bewoordingen (‘Der Vlamen heilge taalstrijd maakt me ziek’ etc.). Waarom moet hij dan tegenover zijn relaties aanmoedigend over die Hoogdagen gaan schrijven? De ‘onvastheid’ ligt hier dus hoogstens bij Vestdijk, die eerst aanneemt en daarna op zijn aannemen terugkomt. Wat heeft Gr. daar nou schuld aan? Dergelijke bijeenkomsten zijn zinneloos en goed voor menschen, die in den litteratuur een middel zien om zich maatschappelijk te doen gelden. Ik heb er geen moment aan gedacht erheen te gaan, tenzij als bijzonder corr. van Het Vad. Zooals je je misschien zult herinneren, achtte Schilt het echter overbodig, dat ik dat deed; toen heb ik, in zoo beleefd mogelijke termen, bedankt.

De houding van Gr. t.o.V. de Hoogdagen is ook de mijne. Ik meen, dat je echtgenoot, toen hij nog niet enthousiast was over de verandering van een ‘garderobe’ in een ‘kleerkamer’, zooals ik toevallig in een of ander blaadje las, de bezoeken van Nederlanders aan Vlaanderen met een woord van Theun de Vries qualificeerde als ‘zich gratis bedrinken’ (Gr.Ned. van als ik mij niet vergis Jan. 1936). Er heeft zich bij hem een verandering voltrokken, waarvan ik de oorzaken slechts kan raden; wie hier dus de consequente is, behoeft m.i. geen nadere toelichting. Wat jij je echter tegenover Gr. veroorloofd hebt, komt mutatis mutandis hier op neer, dat ik een ev. vriend van Victor plotseling brieven was gaan schrijven over diens ‘verraad’, ‘leugens’, ‘Januskop’ etc. (en dan is het verschil, dat ik althans één materieele reden zou hebben gehad!). Zooiets zou jij dan, en met recht, ‘stoken’ hebben genoemd; niet om de al-dan-niet-waarheid van het feit (dat voor verschillende interpretaties vatbaar is), maar om de handeling van het schrijven! het spijt me, dat ik je op deze pijnlijke aangelegenheid moet wijzen (want ik vind een dergelijke frontverandering

inderdaad pijnlijk); nu je tegenover Gr. de moreele verontwaardiging uitspeelt en zijn houding t.o.V. de Vlaamsche beweging in het geding brengt, kan ik dit niet verzwijgen. Niet Gr. heeft zich tegenover de Vlamingen aan inconsequentie schuldig gemaakt. En ik zal er niet aan denken de heel wat onverklaarbaarder houding van Victor t.o.V. de Vlamingen met moreele kategorieën, en tegenover derden, die zijn vrienden zijn, te gaan critiseeren; ik denk er het mijne van, en daarmee basta.

En nu nog een zeer voornaam punt.

[4]Je schijnt te denken, dat Gr., toen je hem (naar hij me zei: 'op hoogen toon') opbelde, verplicht was zich tegenover jou te verantwoorden. Dat is de ergste vergissing, die je gemaakt hebt. Het betrof hier een quaestie tusschen Gr. en Maurice, waarover jij eventueel op een vriendschappelijken toon had kunnen praten, maar waarmee je tenslotte niets te maken had. Je inmenging in deze zaak is waarlijk al te ongeproportioneerd; want behalve dat je Gr. rekenschap vroeg, meende je, dat het ook nog je plicht was, mij, die met de heele zaak niets te maken had, te gaan 'waarschuwen'! M.a.w. je wilde èn Gr. en mij bemoraliseeren op een manier, die zoowel hem als mij onverdraaglijk was. Al bedoelde je het niet als 'stoken', de onmondigheidsverklaring komt op hetzelfde neer. Wij zijn geen kinderen meer (al spijt me dat soms), en laten ons ook niet zoomaar onmondig verklaren. Je toon deugde niet, en vooral niet, omdat het zoomaar grif aannemen van Gr.'s volstrekte nietswaardigheid, vergeet niet: eenigen tijd geleden was het *mijn* volstrekte *verknochtheid* aan Het Vaderland, die hetzelfde moreele pathos deed onstaan!, in dezen de indruk maakte van hypocrisie: wie Uwer zonder zonde is etc. Ik zal dan ook je recapitulatie met een doorslag van dit natwoord aan jou aan Gr. toezenden, maar niet om hem aan te manen zich te 'verdedigen', uitsluitend omdat het mij onaangenaam is, dat er tusschen jou en hem deze wrijving bestaat. Het komt me voor, dat aan jou het initiatief is om hem (niet bij wijze van moraliseerend ultimatum, maar als gewoon verzoek) te vragen, deze quaestie in een onderhoud te bespreken; hij zal dàt zeker niet weigeren. Wil je er liever in volharden de moraliste te blijven spelen met de onaantastbare 'honnêteté', dan moet je dat natuurlijk zelf weten. Ik heb Victor al geschreven, dat ik, nu de eerste wrijvingen zijn verdwenen, geen bezwaar heb tegen ontmoetingen, maar je zult zelf begrijpen, dat de quaestie Gr. tusschen ons staat, zoolang ze niet loyaal is opgelost. Daarom ook zit ik hier een heelen middag te tikken: ik wil geen meening opleggen, maar ik haat dergelijke geschillen, en ik haat vooral de hypocrisie van de moreele verontwaardiging, die misplaatst is.

Tenslotte: zoodra je de redelijkheid van mijn standpunt zult hebben erkend, zul je ook duidelijker merken, dat ik Gr. niet zoo door dik en dun verdedig, omdat ik geen tactische fouten bij hèm zou zien. Ik geloof, dat zijn impulsiviteit hem dikwijls parten speelt, en dat hij eenige misverstanden in deze discussie tusschen Maurice en hem had kunnen vermijden. Dat is echter een zaak op zichzelf; tegenover jou heeft hij zich, zoover ik kan zien, niets te verwijten, integendeel. Ik houd er niet van de sentimenteel snaar van de 'dankbaarheid' aan te slaan, maar den heelen tijd, dat dit geschil hangt, heeft mij de gedachte niet losgelaten aan wat ik dan maar zal noemen je gebrek aan waardeering voor wat de Gr.'s voor je gedaan hebben. Ik schrijf dit expres achteraan, *en gebruik het niet* als argument; het is nochtans iets, wat me dwars zit en dat eruit *moet*, voor ik dezen brief sluit. Het minste wat je, na van hen zooveel hartelijks te hebben ondervonden, was: zwijgen, je van hen terugtrekken, als je werkelijk meende, dat Gr. zulk een intrigant was. In plaats daarvan heb je een 'proces' tegen hem aanhangig willen maken! Dat is voor mij het bewijs, dat je niet werkelijk door Gr. bent teleurgesteld; want wie teleurgesteld is in iemand, die hem in zijn huis

heeft ontvangen, die is daarvan wel zo beroerd, dat hij zich effaceert.....tenzij hij direct door die persoon wordt aangevallen, waarvan in dit geval geen sprake was. Er is een andere affectlading in het spel, daarom draait eigenlijk alles.

Ik hoop, dat je deze brief zult beschouwen als een bewijs, dat de oplossing van de quaestie mij ter harte gaat.

m.h.gr.

Menno

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Woluwe, 17 januari 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Woluwe, 17 Januari 1938

Beste Menno,

Wij hadden over deze kwestie willen praten omdat het geen zin heeft elkaar in ellenlange brieven op onjuistheden te wijzen terwijl we elkaar toch niet overtuigen. Jij bent affectgeladen en ik kan me dat best voorstellen en waardeeren. Maar daardoor wil je dingen niet zien; je antwoordt niet op vragen, die ik uitdrukkelijk stel en herhaal en reageert niet op punten waar je liever niet op ingaan wilt. Hoewel ik het zinlooze ervan inzie wil ik je toch nog even aan de hand van je laatste brief schrijven.

Het verbaast me dat je in mijn recapitulatie zooveel meer argumenten vindt dan in mijn andere brieven. Maar aangezien de ergernis-verwekkende feiten druppelsgewijs in mijn gezichtskring kwamen kon ik niet bij het begin alles overzien en daaraan zal het dan liggen.

Wat de inmenging van de oudelui betreft, ik zal hier niet verder ingaan op mijn verhouding tot hen, maar ik kan je wel zeggen dat ik vind dat zij iets met deze kwestie te maken hadden zoover die een conflict tusschen ons veroorzaakte. Ik liet hun onze brieven lezen, niet omdat ik wilde dat zij actief stelling zouden nemen, wat inderdaad idioot zou zijn, maar omdat ik wou dat zij inzicht in mijn bedoelingen zouden hebben. Ik zie niet in wat ik daarmee voor verkeerds gedaan heb.

Dat je geen vertrouwen stelt in mijn tactiek kan ik begrijpen. Ik ben niet tactisch en uit gronden, die ik meende dat jij beter zou begrijpen. Omdat wij in dezen veel gemeen hebben. Victor verwijt mij evenzeer dat ik geen persoonlijk initiatief getoond heb in de wrijvingen tusschen jullie.

In de beschuldiging van het citeeren van vrienden had ik moeten zeggen ‘schijnbaar citeert’. Greshoff verdraait teksten, (ook die van zijn vrienden) wanneer hij zichzelf daarmee in een gunstig daglicht kan stellen. Je correctie verandert niets aan de essentie van mijn aantuiging.

Ik twijfel er niet aan dat jij in staat bent een eigen oordeel te vellen over de Vlamingen. Alleen weet ik dat je gegevens, waarop dat oordeel nu eenmaal moet berusten, niet zuiver zijn, want door Greshoff grootendeels verstrekt.

Wat de sluiting van het debat in Het Vaderland betreft, ik ben het er mee eens dat zoo'n geschrijf niet voortgezet kan worden in een dagblad. Maar ik ben het niet eens met de onwaardige antwoorden van Greshoff, die eventueel door jou rechtgezet hadden kunnen worden, zonder hem daarbij af te vallen op de punten waarop je het met hem eens was.

De voorbeelden van Hellens en Vestdijk schreef ik alleen omdat mij daaraan gedemonstreerd werd dat Greshoff ondanks een andere houding tegenover de Vlamingen, doorging met hen als apen en ondermenschen te beschouwen. Wat Vestdijk betreft ter rechtvaardiging: hij heeft niet eerst aangenomen maar na twee uitnoodigingen, bedankt. - Het overcolporteeren van Greshoff's woorden bij Hellens uitgesproken, bestond hierin dat de broer, ons de meening van Hellens over de Vlaamsche geschiedenis overbracht zonder dat hij Gr.'s rol hierin kende. Toen Victor, wel vermoedende, wie Helleman's zegsman was Greshoff vroeg of hij dat gezegd had, zei hij: Hoe komt, wat ik een week geleden bij Hellens in de huiskamer heb gezegd, nu in 's hemelsnaam bij jullie.

Dat je denkt dat de Vlaamsche litteratoren de litteratuur als middel gebruiken om zich maatschappelijk te doen gelden is een bewijs dat je geen begrip hebt van de Vlaamsche toestanden. Dat jij b.v. Maurice niet beter kent, valt me van je tegen. Dat Greshoff, die hem wèl beter kent, die meening bij jou versterkt, vind ik gemeen.

Over de houdingsverandering van Victor tegenover de Vlamingen zal hij zelf wel shrijven. Maar hier belet je affectgeladenheid je gewoonweg te voelen wat ironie is.

Of ik ‘op hoogen toon’ heb opgebeld, zou ik niet meer kunnen zeggen. Maar ik maak je er nog attent op dat vóórdien Greshoff mij enkele malen heeft opgebeld, onder een voorwendsel, om over de kwestie te kunnen praten.

Over de beschuldiging van de verknochtheid aan Het Vaderland antwoordt Victor.

Heb je in tijden dat we persoonlijk contact hadden mij ooit betrapt op hypocrisie? Ik heb eenvoudig geschreven uit boosheid en in het gevoel dat er onrecht geschiedde ten koste van Maurice. Niet omdat ik zelf zoo'n heilige ben. Maurice geeft zich ook niet uit voor heilige. Greshoff wel. Hij coquetteert met zijn gebreken (voor zoover hij die wil bekennen) om aan te toonen dat hij in den grond zoo onschuldig en rein is. Hij is slachtoffer van de onverzoenlijkheid (terwijl de Vlamingen juist veel te verzoeningsgezind zijn naar mijn zin) en martelaar voor zijn overtuigingen.

Tenslotte over het affect, de rancune die ik à priori tegen Greshoff zou hebben gehad, ik zou je die werkelijk toegeven als dat zoo was. De verhouding tusschen Greshoff en ons is nooit die geweest van een intieme vriendschap en de laatste tijd was de omgang nogal erg beperkt. Ik heb al betrekkelijk gauw na mijn komst hier gezien dat Greshoff's kameraadschap met reserve opgenomen moest worden, niet uit wat ik van hem ondervonden heb, want hij heeft mij nooit meer betoond dan wat hij werkelijk meende. Daar ik geen hooge eischen stelde kon ik ook niet diep teleurgesteld worden. Niettemin heeft het me, ondanks gelijdelijke voorbereiding geschokt de tegenstelling tusschen Greshoff naar buiten en Greshoff naar binnen zoo gedemonstreerd te zien.

Wat de hartelijkheid aangaat: Er bestaat een internationale van goud en zilver. Misschien doen de Belgen daaraan niet mee wat de critiek betreft, Greshoff neemt genoegen met een lager gehalte, waar het de hartelijkheid betreft. Kun jij anders verklaren, dat iemand een ‘kameraad’, die hem van oneerlijkheid beschuldigt, uit hartelijkheid een boek stuurt en tegelijkertijd tegen anderen zegt dat hij die ‘kameraad’ als een ondermensch beschouwt? Of dat je een kameraad tot twee maal toe via de litteratuur, unfair behandelt en zegt: de litteratuur is me onze vriendschap niet waard?

Greshoff's reactie toen hij mijn eerste brief aan jou gelezen had was ongeveer, Truida's fout is dat zij de Vlamingen voor vol aanziet. Ik heb ook mijn bezwaren tegen de Vlamingen maar op het gebied der menschelijkheid zie ik ze zeker voor vol aan. Ik zie tenminste niet daarin het verschil tusschen de Nederlanders en de Vlamingen.

Ik heb nu je kroniek gelezen over Alles Komt Terecht. Ik vind dat je heel sympathiek een compromis hebt gevonden tusschen je geweten en je vriendschap. Maar er spreekt toch een zekere naïviteit uit. Je kunt nu niet meer zeggen dat Komen en Gaan niet in de eerste plaats een boek van een Vlaming is, maar van een Europeaan.

Met hartelijke groeten, quand même,

Doorslag: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

Woluwe, 24 januari 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Woluwe, 24 Januari 1938
91 Gribaumontlaan

Beste Menno,

In de eerste plaats hartelijk gefeliciteerd met je verjaardag. Het spijt me dat ik bij deze gelegenheid over onaangename kwesties moeten schrijven.

Wij wilden Greshoff's onbetrouwbaarheid aantoonen en jij wilt, uit vriendschap, niet aan zijn betrouwbaarheid twijfelen. Dit is natuurlijk een vicieuze cirkel, waar geen oplossing voor is. Maar je gaf voor wel te willen twijfelen, door exacte beschuldigingen uit te lokken. En toen wij die gegeven hebben was het weer uit met je wil om te twijfelen en is alles à priori vuile laster. Het is n.l. onmogelijk dat je in die korte tijd een onderzoek naar de waarheid van de beschuldigingen hebt ingesteld. Tenzij je tegenspraak van Greshoff als een bewijs neemt. Je begrijpt dat, vanwege de vicieuze cirkel hierboven genoemd, dit voor ons geenszins geldt, en aangezien wij die dingen heusch niet zoo maar uit onze duim zuigen en jij er op aangedrongen hebt dat wij niet in het vage zouden blijven, is deze reactie van jou ongerijmd. Je zou tenminste onze beschuldigingen moeten weerleggen. Een van de redenen waarom

wij steeds op een mondeling onderhoud hebben aangedrongen in aanwezigheid van Greshoff was, dat wij deze gang van zaken voorzagen. Wij mogen onze beschuldigingen uiten maar wij mogen niet Greshoff's verdediging hooren. Ook hij persoonlijk wil zich niet verdedigen tegen ons. Dit kan ons alleen maar sterken in onze overtuigingen; evenzeer als jij een gedocumenteerde beschuldigingsacte verlangde, verlangen wij naar een gedocumenteerde weerlegging en zoo niet de erkenning van de juistheid der feiten. Dit is niet af te doen met woorden als smerig. Het wàs een smerige zaak, maar dat is onze schuld niet. Wanneer je niet zoo onredelijk wantrouwen tegen ons had gehad, behoefden wij niet met deze smerige dingen te komen aandragen.

Als we je als overtuigde en medeplichtige beschouwden, zou Victor niet nog bewijsmateriaal voor de kwestie, waar het oorspronkelijk om ging: jouw verkeerde voorlichting door Greshoff, gestuurd hebben. Wij beschouwen je als een medeplichtige van Greshoff, welke laatste een goed begrip van jou voor de Vlamingen, zoowel als een goede verstandhouding tusschen jou en ons in den weg staat.

Tenslotte doe ik nogmaals dringend beroep op je goede wil om deze dingen mondeling te willen regelen. Wij zijn als partij gehandicapt omdat we niet zoals Greshoff, het geld te missen hebben om op critieke oogenblikken naar Den Haag te komen. Ik vraag je dus uitdrukkelijk wanneer wil je naar Brussel komen of wanneer kunnen wij je in Den Haag zien.

Met hartelijke groeten,
je Truida

Ik stel voor elkaar het aanstaande weekend te ontmoeten. Voordien kan ik in ieder geval niet weg, daar Maurice de vorige week een 10-tal dagen naar Zwitserland is [x]

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

[29 november 1938]

aant.

Beste Menno.

Vanmiddag belde ik Greshoff op om hem te vragen waarom hij een gesprek, dat ik allang met hem had willen voeren steeds maar ontweek. Ik had hem hierin willen zeggen hoe ik over hem dacht. Hij zei dat dat niet nodig was, want dat hij dat reeds door jou vernomen had en dat hij niet het minste heil van zulk een gesprek verwachtte. Dat jij mijn brief kwaad had weggegooid en er niet op wenschte te antwoorden.

Hieruit blijkt dat jouw begrippen van fatsoen tegenwoordig volkomen tegenovergesteld aan de mijnen zijn. Je moet het mij dus niet kwalijk nemen dat ik je wèl en zelf schrijf, dat ik de brouille, die tot nu toe, ondanks al het over en weer gepraat en geschrijf, toch reeds in feite bestond nu als officieel beschouw totdat je mij wat meer je goede trouw kunt bewijzen - Hetgeen niet gemakkelijk voor je zal zijn. Japan verklaart je nu den oorlog.

Truida

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

[1 december 1938]

aant.

aant.

Beste Menno,

De ‘omstandigheden’ zijn er inderdaad niet naar dat we veel contact houden. Als je dat aan je hart gaat, waarom heb je er dan niet wat meer voor over om het eens uit te praten? Het is al vier maanden dat daar sprake van is. Je hebt het druk en je bent ziek geweest, maar als er iets belangrijks op het spel staat dan is er wel een ogenblikje te vinden.

Als het je niet aan je hart gaat, schrijf dan ook geen gelegenheidsbriefjes waarin je op een verachtelijke toon spreekt over omstandigheden die tenslotte niets anders zijn dan ‘mijn leven’ (Misschien interesseert het je nog te vernemen dat ik gelukkig ben, ondanks minder aangename omstandigheden).

We moeten kiezen of deelen. Als je niet denkt iets te kunnen bereiken door praten, dan zullen we in een brouille moeten gelooven.

Truida

Origineel: Amsterdam, Universiteitsbibliotheek

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

[3 december 1938]

aant.

aant.

aant.

Beste Menno,

Ik zal probeeren kort en niet hatelijk te zijn. Je schijnt perse op een brouille gesteld te zijn. Na je brief van de vorige week, waarvan de toon zeer onhebbelijk was, heb ik niet de minste behoefte om nog van gedachten te wisselen. Als het je zielsrust terug kan geven niets meer met ons te maken te hebben dan heb ik daar vrede mee. Laat ons via Eibergen weten als je daar denkt te vertoeven, dan zullen wij daar niet zijn. Wij zullen hetzelfde doen. Laat me alleen nog even het lijstje toekomen van de ‘gezinnen’ die na ons vertrek tegen jou hun ergernis gelucht hebben over V.V. Ik zou hun tact om dat voor mij te verbergen niet willen beloonen door ze nog eens daar aan bloot te stellen. Of V.V. nog schrijven zal weet ik niet. Dit is wat ik je nog te zeggen heb.

Truida

Het is mogelijk dat je me het Tweede Gezicht toegezonden hebt maar in ieder geval heb ik niets ontvangen.

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

[15 december 1938]

aant.

aant.

Zooals je aan de datum hierboven kunt zien is deze brief ook weer blijven liggen. Hieraan is schuld mijn vanouds beleende halfslachtigheid, die zich laat verteederen door Jan's sympathieke kanten en sommige van zijn gedichten.

Dat ik hem nu toch stuur is omdat ik bij jou ook een gebrekkig inzicht voel in de Vlaamsche kwestie. Er zijn maar weinig Vlamingen waarvoor ik op de bres zou springen, maar ook weinig Hollanders. Maar wat die weinigen betreft geloof ik dat je te veel afstuit op de taalgebreken, die ons soms belachelijk voorkomen. De oorzaken hiervan, de mindere intellectueele training hebben ook hun goede zijde. Zij hebben minder vooroordeelen zij beleven alles veel intenser, maar uit de boeken van Maurice b.V. kon je toch weten dat dit niet (bij de enkelen waarover ik het heb) een dom palliteriaansch vitalisme is, maar een vitalisme dat gepaard gaat met de noodige (zelf) ironie en een sterk bewustzijn van de betrekkelijkheid der dingen en een veel juister begrip van verhoudingen dan bij de meeste Nederlanders te vinden is.

Ik zie Jan tegenwoordig haast nooit meer anders zal ik hem deze dingen ook zelf zeggen. Mijn vorige brief aan Jan heb ik hem laten lezen, deze niet meer aangezien mij het niet noodig lijkt dat hij weet dat ik op de hoogte ben van zijn bifrontiaansche [xxxxxxx]

Hij denkt dat het er om gaat dat hij niet mag zeggen wat hij denkt. Ik zou hem willen zeggen: Als je tegen iemand die geen Nederlansch kent en je oordeel vraagt over Maurice Roelants, niet anders weet te zeggen dan het is een [sans-Mauriac], die slecht Nederlandsch schrijft, dan is dat stom van je want Maurice heeft genoeg eigens om over te praten. Bovendien als je over invloeden wilt praten, dan is Maurice slecht gekozen.

Maar over domheid kun je iemand geen verwijt maken. Wat ik hem verwijt is dat hij niet voor die meening uitkomt tegenover menschen die het kunnen controleeren, waaruit ik opmaak dat hij niet zoo dom is en wel beter weet.

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Truida Varangot-ter Braak
aan
Menno ter Braak

[20 december 1938]

aant.

aant.

Menno

Hoezeer jij onder invloed staat blijkt uit je lezing over iets wat je ‘zelf meegemaakt hebt’. Ik heb mijn brieven aan Jan nog eens overgelezen en kan hoogstens voor de voorlaatste de term hysterisch aanvaarden. Ik kan je veel kleine trekjes geven die mij Greshoff's karakter hebben doen kennen, je zou voor sommige zeggen: wat heb je er mee te maken, voor de andere: resentiment. Ik houd je inderdaad voor een resentimentsmaniak, als ik rancune tegen Greshoff zou hebben dan zou dat [xxx] beginnen omdat ik nu merk hoezeer je houding tegenover Victor door hem beïnvloed is. Dat vermijden van een brouille door ontloopen is voor mij voldoende reden om niet verder te onderhandelen. Als jij het bijzijn van Victor niet kunt verdragen, ik verdraag het niet dat jij op een dergelijke toon over mijn man schrijft. Wat de kwestie Greshoff betreft: Maurice is bezig zijn bezwaren te formuleeren en zal ze publiceeren. Neem daar dan kennis van. Ik schrijf blijkbaar een taal die jij niet kunt lezen.

Truida

Origineel: Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam